

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Primož Bizjak

Vloga in pomen ostrostrelstva v vojskovanju do konca II. svetovne vojne

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Primož Bizjak

Mentor: izr. prof. dr. Vladimir Prebilič

Vloga in pomen ostrostrelstva v vojskovanju do konca II. svetovne vojne

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

*Za vodenje in strokovno pomoč pri izdelavi diplomskega dela se iskreno zahvaljujem
mentorjuizr. prof. dr. Vladimirju Prebiliču.*

*Posebna zahvala pa gre tudi staršema, moji partnerici in prijateljem za njihovo podporo
tekom mojega študija.*

Vloga in pomen ostrostrelstva v vojskovanju do konca II. svetovne vojne

Iznajdba smodnika postopoma prinese razvoj pušk brez katerih ostrostrelec ne bi mogel opravljati svojega smrtonosnega dela. Risanica pa je tista, ki pomembno vpliva na razvoj ostrostrelstva, saj strelcu omogoča precizno streljanje na večjih razdaljah. Prva semena ostrostrelstva so bila posejana v ameriški vojni za neodvisnost, kjer se pojavijo dobro izurjeni strelci oboroženi z risanicami. V vojnah, ki so sledile, so dobro odmerjeni streli na velikih razdaljah vse bolj pridobivali na pomenu. Dobrostrelstvo tako prične postajati vse pomembnejši sestavni del vojska. Dobrostrelci svoj vrhunec doživijo v ameriški državljanski vojni, kjer najdemo prve prave zametke ostrostrelstva. Na bojiščih I. svetovne vojne lahko prvič govorimo o ostrostrelstvu in ostrostrelcih. To obdobje hkrati predstavlja tudi njihov najintenzivnejši razvoj. Tako se v I. svetovni vojni uveljavijo tudi številne prakse, ki jih ostrostrelci uporabljajo še danes. Ostrostrelci imajo pomembno vlogo tudi v II. svetovni vojni, v kateri je njihova participacija najštevilčnejša.

Ključne besede: ostrostrelec, dobrostrelec, puška, kamuflaža, vojna.

The role and importance of sniping in warfare till the end of World War II

The invention of gunpowder has contributed to development of rifle without which sniper would not be able to perform its deadly task. The Rifle has had a significant impact on development of sniping, as shooter gains capability of precision shot at larger distances. The first seeds of sniping were planted in the American War of Independence, where well-trained marksmen appear armed with rifle. In the wars that followed a precise long distance shots were increasingly gaining in importance. Sharpshooting starts to become an increasingly important component of an army. Sharpshooters have reached their peak during the American Civil War, where we find the first true origins of sniping. On the battlefields of World War I we can for the first time truly talk about sniping and snipers. This period also represents their most intensive development. World War I has also implemented several customs which are still in use by snipers today. The snipers have had an important role in the World War II, in which their participation is most numerous.

Keywords: sniper, sharpshooter, rifle, camouflage, war.

KAZALO

SEZNAM KRATIC	6
1 UVOD	7
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	8
2.1 Predmet in cilji preučevanja	8
2.2 Hipotezi	9
2.3 Metode dela	9
2.4 Temeljni pojmi	9
2.4.1 Ostrostrelec.....	9
2.4.2 Dobrostrelec	10
3 RAZVOJ OSTROSTRELSTVA PRED I. SVETOVNO VOJNO.....	11
3.1 Ameriška vojna za neodvisnost	12
3.2 Prva polovica 19. stoletja.....	14
3.3 Ameriška državljanska vojna.....	14
3.4 Tehnološki razvoj pušk v drugi polovici 19. stoletja.....	17
4 ROJSTVO OSTROSTRELCA: I. SVETOVNA VOJNA	19
4.1 Nemci.....	24
4.2 Britanci	25
4.3 Američani	26
5 II. SVETOVNA VOJNA.....	27
5.1 Sovjetska zveza.....	28
5.2 Nemčija.....	31
5.3 Velika Britanija.....	34
5.4 Združene države Amerike	35
6 ZAKLJUČEK.....	37
7 LITERATURA	39

SEZNAM KRATIC

SMLE	Short Magazine Lee-Enfield
SOS	Sniping, Observation and Scouting
ZDA	Združene države Amerike
SVT	Samozaryadnaya Vintovka Tokareva
SS	Schutzstaffel

1 UVOD

»Snipe« oziroma kozica je majhna, približno 25 cm velika ptica, ki živi v močvirjih in bližini poplavljenih travnikov. Pred približno tremi stoletji je bil lov na omenjeno ptico med Britanci izredno priljubljen, saj je predstavljal velik izziv. Perje daje ptici v močvirnatem okolju izredno dobro naravno kamuflažo. Poleg tega ptica predstavlja zelo majhno tarčo in je hkrati v letu izredno nepredvidljiva. Če vzamemo v zakup še dejstvo, da so bili lovci takrat oboroženi z nenatančnimi ter nezanesljivimi mušketami, si lahko predstavljamo, kako težko je bilo ujeti okretno ptico. Lov na kozico je tako takrat predstavljal tudi neke vrste boj za prestiž in izkazovanje svojih strelskih sposobnosti, saj jo je lahko ujel le najbolj izkušen in izvrsten strellec. Sčasoma tako v angleško izrazoslovje preide termin »sniping« (ostrorelstvo), ki začne označevati lov na kozico, medtem ko se za lovca, ki lovi kozico, prične uporabljati izraz »sniper« (ostrostrelec). Ker je bil dobro odmerjen strel potreben za ulov te ptice, postaneta kasneje izraza »sniper« in »sniping« sinonima za izvrstnega strelca oziroma precizno streljanje, ki se v takem pomenu ohranita, predvsem v Britaniji in nekaterih kolonijah vse do 20. stoletja.

V istem obdobju pa se uporablja še en izraz, in sicer »sharpshooter« (dobrostrelec). Ta naj bi izhajal iz nemške terminologije. Nemci so v tistem času uporabljali termin »Der Scharfschütze«, ki je označeval lovca ali vojaka, izredno preciznega strelca. Prav iz tega izraza naj bi nastala beseda »sharpshooter«, ki se je uveljavila zlasti v Ameriki in so jo uporabljali za vojake, ki so bili nadpovprečno dobri strelci. Termina »sniper« in »sharpshooter« sta torej vse do 20. stoletja veljala bolj ali manj za sinonima.

V 20. stoletju pa beseda »sniper« preide v današnjo rabo. Označevati začne posebno vrsto vojaka, ki je še vedno izvrsten strellec in uporablja puško posebej prilagojeno za natančno streljanje na dolge razdalje. Ti vojaki se ločijo od drugih, običajno že na prvi pogled, saj nosijo drugačne (kamuflažne) uniforme. Imajo drugačen status, saj pogosto veljajo za elito in imajo pri svojem delovanju več svobode kot navadni vojaki. Običajno delujejo kot posamezniki ali v paru in so za svoje delovanje posebej izbrani ter izurjeni. Predvsem pa so namenjeni odstranitvi posameznih ključnih nasprotnikovih tarč iz velikih razdalj¹, kar jim pogosto uspe, ne da bi nasprotnik vedel od kje je priletel strel. Na drugi strani pa termin »sharpshooter« več ali manj obdrži svojo pomensko strukturo. Tako še vedno označuje

¹ Poleg tega se ostrorelci že v I. svetovni vojni kmalu pričnejo uporabljati tudi v opazovalno-obveščevalne namene.

pravzaprav navadnega vojaka, ki je nadpovprečno dobrostrelec (pogosto celo najboljši strelec) v svoji enoti. Kot takega ga njegova enota ob posebnih priložnostih oziroma potrebah, za specifično nalogo oboroži z ostrostrelsko puško² in je zadolžen za eliminacijo pomembnih nasprotnikovih tarč z velike razdalje.

To so torej tudi ključne razlike med ostrostrelcem (»sniper«) in dobrostrelcem (»sharpshooter«). Enostavno povedano; dobrostrelec je navaden vojak, ki ob dotični priložnosti opravlja eno od ostrostrelčevih ključnih nalog, medtem ko ostrostrelec stalno opravlja svoj »poklic«, ostrostrelstvo, za katerega je posebej izurjen, opremljen in oborožen.

2 METODOLOŠKO - HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Predmet in cilji preučevanja

Predmet preučevanja tega diplomskega dela je ostrostrelstvo oziroma konkretneje razvoj, vloga in pomen ostrostrelstva do konca II. svetovne vojne. Ideja za preučevanje teme je nastala na podlagi ugotovitve, da v slovenskem jeziku praktično ne najdemo literature, ki bi obravnavala to tematiko. Cilji diplomskega dela so zato naslednji:

- raziskati vlogo in pomen ostrostrelstva do konca II. svetovne vojne ter ju kronološko predstaviti.
- določiti začetek ostrostrelstva.
- narediti kratek pregled razvoja ostrostrelskega orožja in opreme.
- predstaviti ostrostrelstvo v vojnah, ki so pomembno vplivale na njihov razvoj.
- razčleniti razliko med terminoma ostrostrelec (ang. »sniper«) in dobrostrelec (ang. »sharpshooter«).

V uvodu bom izpostavil in skušal razložiti razliko med angleškima terminoma »sniper« in »sharpshooter«, saj je ta razlika izredno pomembna za razumevanje te tematike. V osrednjem delu diplomskega dela bom predstavil razvoj ostrostrelstva, vključno z razvojem njihovega orožja, opreme ter ostalih pomembnih elementov ter njegovo vlogo in pomen v obdobju do konca II. svetovne vojne.

² V kolikor mu ni ostrostrelska puška dodeljena v stalno uporabo.

2.2 Hipotezi

H1: Ostrostrelstvo je pomembno vplivalo na vojskovanje.

H2: Razvoj pušk omogoči in pospeši razvoj ostrostrelstva v II. svetovni vojni.

2.3 Metode dela

Ker se v svojem diplomskem delu ukvarjam s preučevanjem zgodovinske tematike, bom uporabljal metodo zgodovinske analize. Hkrati bom ob pregledovanju literature in internetnih virov uporabljal analizo sekundarnih virov, pri čemer je potrebno poudariti, da literature v slovenskem jeziku praktično ni. Poleg tega pa je na splošno literatura s to tematiko v slovenskem prostoru izredno omejena. Metodo študije primerov bom uporabljal ob raziskovanju uporabe ostrostrelstva v (najpomembnejših) vojskujočih se oboroženih silah v ameriški vojni za neodvisnost, ameriški državljanski vojni, I. svetovni vojni in II. svetovni vojni. Prav tako bom primerjal uporabo ostrostrelcev med posameznimi vojskami v zgoraj naštetih vojnah in tako uporabil tudi primerjalno analizo.

2.4 Temeljni pojmi

2.4.1 Ostrostrelec

Čeprav termin ostrostrelec (»sniper«) izhaja že iz 18. stoletja, pa se njegov današnji pomen od takratnega bistveno razlikuje. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (1994, 797) lahko pod tem pojmom najdemo definicijo, ki pravi, da je ostrostrelec nekdo, ki »je posebej izurjen za streljanje z ostrostrelsko puško«. Ta definicija je sicer izredno splošna in popolnoma neuporabna za uporabo pri našem delu, vendar pa izpostavlja problem, s katerim se srečujemo pri obravnavi te tematike. V slovenski literaturi je namreč težko najti kakršno koli opredelitev ostrostrelca, medtem ko lahko v tuji literaturi že najdemo bolj konkretne definicije. Lenning (1998, 13) tako pravi, da je ostrostrelec »nekdo, ki uporablja poseben oborožitveni sistem za streljanje na posameznika, iz varnega območja daleč od tarče«, medtem ko Gilbert (1995, xi) v svoji knjigi zapiše, da je ostrostrelec »specialist, katerega osnovna funkcija je ubiti

posamezne ključne tarče na velikih razdaljah z uporabo izrednih veščin in oborožitve«. Tudi slovar A Dictionary of Soldier Talk nam ponuja opredelitev ostrostrelstva: »Vojak, običajno izjemen strelec, ki deluje iz zakritega položaja in za tarče izbira posamezne nasprotnikove vojake« (Elting 1984). Morda še najbolj podrobno in natančno definicijo pa najdemo v Vojnem leksikonu (Ratković 1981, 569) pod terminom »snajperista«, kjer je zapisano, da je ostrostrelec »vojak, ki je posebej izurjen in oborožen z ostrostrelsko puško. Ima nalogo, da uničuje pomembne žive cilje. Biti mora natančen in zanesljiv strelec ter hkrati hladnokrven, zvit, potrpežljiv, vzdržljiv in hraber borec«.

Vendar pa tudi te definicije ne ustrezajo v celoti. Čeprav bi za potrebe tega diplomskega dela zadostovali opredelitvi ostrostrelca kot vojaka, ki ju podajata A Dictionary of Soldier Talk in Vojni leksikon, pa danes vemo, da imajo ostrostrelce tudi drugi varnostni organi, prav tako pa najdemo ostrostrelce tudi med teroristi, plačanci in podobno. Poleg tega nobena od navedenih definicij ne vključuje obveščevalne dejavnosti, ki predstavlja eno ključnih nalog ostrostrelca, hkrati pa tarče ostrostrelca niso zgolj nasprotniki, temveč (že od I. svetovne vojne dalje) tudi njihova oprema oziroma oborožitveni sistemi. Kot sintezo zgoraj naštetega lahko ostrostrelca torej definiramo kot **nekoga, ki je v ta namen posebej izurjen in oborožen z oborožitvenim sistemom, prilagojenim oziroma pripravljenim posebno za ta namen, deluje v ostrostrelskem paru ali sam, katerega ključni nalogi sta iz zakritih položajev (običajno z velike razdalje) 1.) onesposobiti ključne nasprotnikove tarče, žive ali materialne, ter 2.) opazovati in zbirati obveščevalne podatke na bojišču**. Poleg tega lahko dodamo še, da so lastnosti dobrih ostrostrelcev samozavest, potrpežljivost, hladnokrvnost, vzdržljivost in inteligenca.

2.4.2 Dobrostrelec

V literaturi se na temo ostrostrelstva neizogibno srečujemo tudi z izrazom »sharpshooter«, ki ga večina angleško-slovenskih slovarjev prevaja kot ostrostrelec, kar pa ni primerno, saj kot bomo videli v nadaljevanju je med obema terminoma bistvena pomenska razlika. Le v Velikem angleško slovenskem slovarju (2006) lahko najdemo poleg prevoda ostrostrelec tudi termina izurjen oz. natančen strelec. Za potrebe tega diplomskega dela, bom za prevod angleškega izraza »sharpshooter« uporabljal termin **dobrostrelec**, ki je pomensko bolj ustrezna. A Dictionary of Soldier Talk razlaga izraz dobrostrelec kot vojaka, »ki je dober strelec, še posebej tisti, ki je v vlogi ostrostrelca« (Elting 1984). Ta definicija je sicer zelo

medla, vendar pa razkriva pomembno pomensko razliko med ostrostrelcem in dobrostrelcem (se pravi med »sniper-jem« in »sharpshooter-jem«), in sicer, da dobrostrelec ni sinonim oziroma sopomenka za ostrostrelca. Bolj natančno opredelitev poda Gilbert (1995, xi), ki zapiše, da je dobrostrelec »strelec (spreten ali drugače), ki oportunistično strelja na nasprotnike, ko se pojavi priložnost«. Izpostavimo še, da dobrostrelci, za razliko od ostrostrelcev, običajno delujejo znotraj svoje enote (oddelka, voda, čete, itd.), od katere se le redko odcepijo, v primeru da se, pa je to zgolj za izvršitev specifične naloge. Dobrostrelec je **odlično izurjen strelec, običajno najboljši v enoti, oborožen s standardno oborožitvijo ali ostrostrelskim oborožitvenim sistemom, ki oportunistično prevzema vlogo ostrostrelca za eliminacijo nasprotnikovih tarč, ter s svojim delovanjem podaljšuje efektivni ognjeni domet svoje enote.**

3 RAZVOJ OSTROSTRELSTVA PRED I. SVETOVNO VOJNO

Iznajdbo smodnika v 13. stoletju lahko označimo kot eno od najpomembnejših odkritij v vojaški zgodovini. Razvoj topov in posledično ročnega strelnega orožja, ki ga je prinesel, je za vedno spremenil način bojevanja. V 14. stoletju se tako na bojišču pojavijo prve puške bolj znane kot arkebuze, ki pa so bile dokaj nezanesljive in precej nenatančne. Potreba po izboljšavah in močnejšem ter bolj natančnem orožju je v 15. stoletju pripeljala do razvoja prvih mušket³, v naslednjem stoletju pa so se že dodobra uveljavile. Sprva so muškete, tako kot arkebuze, uporabljale luntni celin⁴, ki je bil izredno nezanesljiv, zlasti v slabem vremenu. Luntni celin zato v 17. stoletju nadomesti kremenski celin, ki za vžig smodnika v ponvici izkorišča iskre, ki nastajajo ob trenju kremenca po kovinskem jezičku pokrova ponvice. Ta sistem se je izkazal za veliko bolj preprostega, učinkovitega, pa tudi varnejšega in je predstavljal pomemben korak naprej. Muškete so tako kmalu našle svoje mesto v vseh večjih vojskah in poleg topov predstavljale najpomembnejše orožje. Posamezni strelec je lahko z mušketo z relativno natančnostjo zadel svojo tarčo zgolj na razdalji med 40 in 80 metrov, medtem ko je bil domet večine mušket okoli 100 metrov. Temu dejstvu so vojske kmalu prilagodile svoj način in taktiko bojevanja. Vojske tako razvijejo linijsko taktiko, ki je

³ Mušketa je puška sprednjača z gladkim notranjim delom cevi, na luntni ali kremenski celin.

⁴ Ob pritisku na sprožilec je ročica na desni strani puške, ki je držala goreče vžigalno vrstico, udarila v ponvico s smodnikom, preko katerega je prišlo do vžiga glavnega smodniškega polnila v cevi in s tem do izstrela krogle.

predvidevala plotunsko streljanje v organiziranih vrstah, s čimer so povečali možnost, da zadenejo nasprotnika.

Vendar pa lahko o prvih zametkih ostrostrelstva začnemo govoriti šele v 18. stoletju, ko muškete risanice⁵ preidejo tudi v vojaško uporabo. Čeprav koncept vrezovanja žlebov v notranjost cevi ni nov, saj je puškarjem znan že iz konca 15. stoletja, pa so se risanice v 16. ter 17. stoletju uveljavile predvsem na strelskih tekmovanjih in v lovskih krogih. Muškete risanice so namreč lovcem omogočale lov na večjih razdaljah, poleg tega pa so bile veliko bolj natančne kot muškete. Večja natančnost je bila posledica tesno prilegajoče se krogle, kar je zmanjševalo uhajanje smodniških plinov. Enako pomembno vlogo pa so imeli tudi spiralni žlebovi v notranjosti cevi, ki so ustvarili rotacijo krogle in tako povečali njeno stabilnost med letom ter s tem pomembno vplivali tako na domet, kot tudi natančnost. Vse to pa ni prepričalo vojske. Kljub temu, da je lahko strelec z relativno natančnostjo svojo tarčo zadel nekje do razdalje 275 m, pa je imela mušketa risanica tudi svoje pomanjkljivosti. Ponovno polnjenje orožja je bilo v primerjavi z mušketo izjemno dolgotrajno, zlasti zaradi tesno prilegajoče se krogle. Medtem ko je izurjen vojak z mušketo lahko izstrelil tri do štiri krogle na minuto, je z risanico izstrelil le eno do dve. Vojske so se zato še vedno raje odločale za manj natančne muškete, ki pa so omogočale večjo frekvenco ognja (Gilbert 1995, 3-4).

3.1 Ameriška vojna za neodvisnost

V 18. stoletju se je pričelo priseljevanje Evropejcev v Novi svet. Ti pa so s seboj prinesli tudi svojo tradicijo strelskih tekmovanj in s tem svoje puške. Razmere so bile tam precej drugačne kot v Evropi. Puška tako postane ključnega pomena za preživetje, saj služi za obrambo pred domorodci, poleg tega pa predstavlja lov pomemben način zagotavljanja hrane. Prav te razmere so vplivale na posodobitev takratnih evropskih mušket risanic. Razvile so se nove risanice, tako imenovane pennsylvanijske risanice⁶, z daljšo cevjo in manjšim kalibrom⁷, kar je vplivalo na večjo natančnost in hitrost izstrelka (Gilbert 1995, 4).

⁵ Risanica je dolgocevno orožje oz. puška s spiralno vrezanimi žlebovi v notranjosti cevi (po čemer se prvotno razlikuje od muškete), ki ustvarijo rotacijo krogle, s čimer se podaljša domet in natančnost orožja (Cohen 2008, 109).

⁶ Poznane tudi pod imenom kentuckyjske risanice.

⁷ »Kaliber orožja je premer notranjega dela cevi, ki je izražen v milimetrih ali palcih (1 inch = 2,54 cm), nekoč so ga izražali z maso izstrelka; pri orožju z izžlebljenimi cevmi merijo premer na ustju cevi med dvema nasprotnima poljema (Žabkar 2007, 33).«

Pomembnost teh pušk se je v bojevanju pokazala v ameriški vojni za neodvisnost leta 1775. Ameriški kontinentalni kongres se je že od samega začetka dobro zavedal prednosti dobrostrelcev oboroženih s pennsylvanijskimi risanicami in tako odobril ustanovitev desetih čet (Haskew 2004, 9-10). Ti strelci so se ponašali z izrednimi strelskimi sposobnostmi, niso pa bili izurjeni in dovolj disciplinirani za plotunsko streljanje v natančno organiziranih vrstah, zato so običajno delovali iz zakritih položajev. Njihova tarča so bili predvsem pomembni poveljniki in topniške enote. Enote dobrostrelcev so dosegale velike uspehe zlasti na večjih razdaljah, na katerih so lahko ustavljale nasprotnika s svojimi natančnimi risanicami. Še vedno pa je bila težava relativno počasno polnjenje. Dobrostrelci so morali zato paziti, da se jim nasprotnikove enote niso preveč približale, saj so se njihove dolge puške ob nasprotnikovem napadu z bajoneti spremenile zgolj v nerodne palice. Dolge muškete risanice namreč niso bile opremljene z bajoneti, tako da so se dobrostrelci v boju mož na moža lahko zanašali le na nože in bojne sekire, ki so jih nosili s seboj.

Ena od najpomembnejših bitk v vojni za ameriško neodvisnost, v kateri se je pokazal pomen dobrostrelcev, je bila bitka za Saratogo, kjer so sodelovali tako imenovani Morganovi strelci, pod vodstvom izkušenega ameriškega dobrostrelca, generala Daniela Morgana. Na nasprotni strani je Morganu in njegovim možem stal izkušen britanski poveljnik, brigadir Simon Fraser, ki pa je v odločilnem boju na Bemis Heights-u, 7. oktobra 1777, padel pod natančnimi streli Morganovih strelcev. Brigadir Fraser se je sicer dobro zavedal nevarnosti Morganovih dobrostrelcev, vendar pa je menil, da mora kot poveljnik može voditi s svojim vzgledom in je zato s konjem jezdil pred svojimi enotami in jih vzpodbujal. Ko je Morgan videl kako Fraser spodbuja svoje može, se je zavedal pomembnosti vpliva njegovega početja, zato je izmed svojih vrst izbral nekaj najboljših strelcev in jim dejal: »Tisti hrabri častnik je brigadir Fraser; občudujem in spoštujem ga, vendar pa je vseeno potrebno da umre – zavzemite svoje položaje v tistem gozdu in opravite svojo dolžnost« (Morgan v Haskew 2004, 10-11). Kmalu zatem je brigadir Fraser padel pod streli Morganovih mož, usodni strel pa ga je zadel iz razdalje med 275 in 457 metrov (Dockery 2007, 71-76).

Britanci so hitro spoznali nevarnosti in prednosti, ki jo prinašajo dobrostrelci, oboroženi z mušketaми risanicami. Sprva so skušali vrzel v svojih vrstah zapolniti z najetimi nemškimi strelci, kar pa se ni izkazalo za najbolj učinkovito rešitev, zato so se odločili, da najdejo izvrstne strelce v svojih vrstah. Za pomoč so se obrnili k stotniku Patricku Fergusonu. Ferguson je v sedemdesetih letih 18. stoletja izdelal svojo risanico zadnjačo. Britanska vojska je bila nad njegovim orožjem tako navdušena, da mu je dovolila ustanovitev enote stotih

strelcev, ki so bili oboroženi z njegovo puško. Vseeno pa to ni bilo dovolj. Britanci so (leta 1783) naposled izgubili vojno zaradi več vzrokov; eden izmed njih je bil zagotovo tudi učinkovitost ameriških dobrostrelcev (Gilbert 1995, 7-8; Dockery 2007, 76-79).

3.2 Prva polovica 19. stoletja

Težkih lekcij, ki so se jih Britanci naučili med boji za ameriško neodvisnost, so s pridom izkoristili v Napoleonovih vojnah (1792 - 1815). Britanci so tako že leta 1802 ustanovili prvo posebno brigado dobrostrelcev, imenovano 95th Rifles. Bili so strogo selekcionirani, disciplinirani in dobro izurjeni strelci, oboroženi s posebej izbrano Bakerjevo risanico⁸. Prepoznavni so bili po svoji zeleno črni uniformi, ki že predstavlja začetke maskirnih oblačil. Omenjena brigada je imela pomembno vlogo v Napoleonovih vojnah, še posebej v bitki pri Waterloo-ju, ki je pomenila dokončni poraz Napoleona (Gilbert 1995, 8-10; Haskew 2004, 12-16).

Prva polovica 19. stoletja je prinesla še dve pomembni inovaciji na področju razvoja pušk. Prva ponovno izhaja iz lovskih krogov. Lovci so namreč ugotovili, da lahko ptica opazi blisk ob vžigu smodnika v ponvici in tako še pravočasno uide. To je vodilo v iznajdbo perkusijskega celina⁹ oziroma mehanizma na vnetilno kapico, ki je omogočal hitrejši vžig glavnega smodniškega polnila v cevi ter korenito povečal zanesljivost. Še vedno pa je ostajala problematična hitrost ponovnega polnjenja muškete risanice. Rešitev je prišla v obliki tako imenovane Miniejeve krogle. Podolgovata krogla z votlim zadkom je bila dovolj majhna, da je omogočala hitro polnjenje orožja, ob izstrelitvi pa je železna čašica v zadku poskrbela, da se je zadek krogle razširil ter se tako tesno prilegal cevi, s tem pa preprečeval uhajanje smodniških plinov (Gilbert 1995, 10-12). »Tako je bila preprostost in hitrost polnjenja gladkocevnih mušket združena z natančnostjo risanice (Cohen 2008, 121).«

3.3 Ameriška državljanska vojna

Ameriško državljansko vojno (1861-1865) številni zgodovinarji označujejo kot prvo moderno vojno, saj se v vojaške namene prvič začnejo uporabljati številne revolucionarne inovacije, kot so topovi z risano cevjo, mitraljez in večinska uporaba risanic. Hkrati pa ta

⁸ Več o Bakerjevi risanici glej Brookesmith 2000, 15.

⁹ Za podrobnejši opis delovanja perkusijskega celina glej Cohen 2008, 115.

vojna predstavlja pomemben korak pri razvoju ostrostrelstva. Med ameriško državljansko vojno se je namreč ponovno pokazalo, kako pomembno vlogo ima precizno streljanje na velikih razdaljah. Takratni dobrostrelci so namreč dokazali, kako lahko pravilno in natančno odmerjen strel v posamezno tarčo uniči učinkovitost celotne enote (Brookesmith 2006, 23).

Poleg tega, da so morali biti dobrostrelci izredno natančni, so morali pokazati veliko mero poguma in iznajdljivosti. Ta njihova iznajdljivost pa se je kazala tudi skozi uporabo kamuflaže. Dobrostrelci so namreč ugotovili, da jim barve njihovih oblačil oziroma uniform ne služijo enako dobro v vseh okoljih, zato so si zlasti ob delovanju v gozdu, nase pripenjali listje, da bi se tako bolje zlili z barvami okolice. Taka oblika maskiranja še danes predstavlja najpomembnejši del kamuflaže sodobnega ostrostrelca (Gilbert 1995, 16).

Poglavitne tarče dobrostrelcev, tako na eni kot na drugi strani, ostajajo častniki ter nasprotnikovo topništvo. Prav zaradi slednjega so se dobrostrelci pričeli uporabljati tudi kot zaščitne enote lastnega topništva pred nasprotnikovimi strelci. Čeprav so običajno pod natančno odmerjenimi strelci dobrostrelcev končali častniki nižjega čina, so bili ti isti strelci usodni za nekaj pomembnih poveljnikov. Eden najbolj slikovitih primerov je bila smrt generala Johna Sedgwicka, ki je padel 9. maja 1864 v bitki za Spotsylvania. Sedgwick, poveljnik v vojski severa, je bil zgrožen ko je videl kako se njegovi možje skrivajo in izmikajo ob žvižgih strelcev, ki so prihajali s konfederacijskih položajev. Njegovo nezadovoljstvo je bilo očitno: »Kaj! Kaj! Možje, tako se izogibate zaradi posameznih strelcev! ... Sramujem se vas. Na tej razdalji še slona ne bi mogli zadeti« (Brookesmith 2006, 21)! Še preden pa je general uspel dokončati zadnji stavek, ga je strel konfederacijskega dobrostrelca zadel v glavo (Gilbert 1995, 16-17; Brookesmith 2006, 20-23).

Tekom ameriške državljanske vojne je število žrtev dobrostrelcev na obeh straneh strmo naraščalo, zato so oboji iskali način, kako onesposobiti nasprotnikove dobrostrelce. Eden od načinov je bila uporaba svojega dobrostrelca zoper nasprotnikovega, kar danes poznamo pod izrazom protiostrostrelske akcije¹⁰. Poleg tega pa so proti njim uporabljali topniške enote, kar med vojno postane stalna praksa. Čeprav je bil slednji način bolj ali manj uspešen, pa je zagotovo predstavljal disproporcionalno uporabo moči in sredstev, kar še dodatno priča o učinku, ki so ga imeli dobrostrelci (Gilbert 1995, 17-19).

Pomembno vlogo pri razvoju dobrostrelcev vojske severa je imel polkovnik Hiram Berdan. Kot odličen strelca, ki je redno zmagoval na strelskih tekmovanjih, si je že od pričetka vojne prizadeval za ustanovitev samostojnih enot sestavljenih iz najboljših strelcev. S privoljenjem

¹⁰ Angleško counter-sniper action.

takratnega vojaškega vrha sta bili pod vodstvom Berdana naposled ustanovljeni enoti imenovani 1st in 2nd Regiment of United States Sharp Shooters, ki ju je od ostalih enot ločevala uniforma zelene barve. Berdan je pri iskanju primerne oborožitve za svoje strelce imel kar nekaj težav, na koncu pa je kot najprimernejšo izbral enostrelno risanico zadnjačo Sharp NM 1859, ki je pomembno vplivala na njihovo delovanje. Čeprav omenjena puška na velikih razdaljah ni bila tako natančna kot puške, ki so jih uporabljali konfederacijski dobrostrelci, pa je svojo pomanjkljivost nadoknadila z veliko frekvenco ognja, saj je bilo z njo možno streljati 5 do 10 krat hitreje. Še ena pomembna prednost te puške pa je bila, da jo je strelce lahko polnil tudi leže, tako mu ob ponovnem polnjenju ni bilo potrebno vstajati, kar je veljalo za puške sprednjače, s čimer je zmanjšal svojo izpostavljenost nasprotnikovim strelom. Berdanovi možje so običajno delovali kot hitre in okretne pehotne enote v velikosti čete, včasih celo bataljona, ki je delovala pred glavnino sil. Poleg pušk Sharp je običajno vsaka enota imela na razpolago tudi tekmovalno puško opremljeno z optično namerilno napravo, ki je omogočala preciznejše strele na velikih razdaljah. Ker pa je bilo teh zelo malo, je bila puška zgolj ob posebnih primerih dodeljena le najboljšemu strelcu iz te enote (Dockery 2007, 103-113).

Na jugu je bila tradicija lova še posebej izrazita, kar se je poznalo tudi na bojišču, saj so prav iz vrst konfederacijske vojske izhajali najboljši strelci tistega časa. Tako kot Sever, se je tudi Jug začel kmalu zavedati pomembne vloge, ki so jo na bojišču predstavljali dobrostrelci. Pri opremljanju svojih enot se je konfederacijska vojska srečevala še z večjimi težavami, kot njihovi nasprotniki. Ker sami niso imeli primerne puške, še zlasti ne v zadostnih količinah, s katero bi opremili svoje dobrostrelce, so začeli z iskanjem primerne orožja v tujini. Naposled so ga našli pri britanskih kolegih. Puški Kerr in Whitworth sta takrat veljali za najbolj natančni, hkrati pa tudi najdražji. Puška Kerr je bila izredno natančna sprednjača, z maksimalnim dometom 1690 metrov, vendar pa pri tej razdalji strelce ni mogel računati na natančno odmerjen strel. Še bolj natančna pa je bila puška Whitworth, ki je že bila opremljena z optično namerilno napravo. Izurjen strelce je z njo brez težav zadel tarčo v velikosti človeka na razdalji približno 730 metrov, njen domet pa je bil 1646 metrov. Poleg cene je težavo predstavljala tudi pomorska blokada severne vojske, tako da sta bili omenjeni puški na razpolago v izjemno omejenih količinah. Z njima so bili zato oboroženi zgolj najboljši in skrbno izbrani posamezniki, saj je bilo pušk enostavno premalo, da bi opremili celotne enote, kot je bilo to značilno za vojsko severa. Tako izurjene in oborožene dobrostrelce so nato priključili posameznim pehotnim enotam, kjer so imeli relativno veliko svobode pri svojem

delovanju. Tak način delovanja konfederacijskih dobrostrelcev pa že predstavlja njihovo tranzicijo k pravim ostrostrelcem (Dockery 2007, 113-115; Gilbert 1995, 14-20).

Čeprav je ameriška državljanska vojna tudi v vrstah dobrostrelcev zahtevala veliko žrtev, pa novih rekrutov, ki bi se potegovali za ta položaj nikoli ni primanjkovalo. Njihove večšine in pogum so pri mnogih, zlasti v vojaških krogih, ustvarile močan ugled tako, da so veljali za neke vrste elitno enoto. Vseeno pa splošno mnenje o njih ni bilo pozitivno. Takratne dobrostrelce so namreč uvrščali nekje med elitnim vojakom in navadnim morilcem. Po koncu vojne pa so enote dobrostrelcev razpustili, saj ni bilo več potrebe po njih. Prav tako pa so lekcije dobrostrelcev in njihov pomen ostali prezrti s strani večine evropskih vojska, kar je pomembno vplivalo na razmere v I. svetovni vojni (Gilbert 1995, 25).

3.4 Tehnološki razvoj pušk v drugi polovici 19. stoletja

Druga polovica 19. stoletja prinese velik napredek v razvoju orožja. Številne inovacije in izboljšave tako pripeljejo do razvoja moderne puške risanice¹¹. Med ameriško državljansko vojno so se pokazale številne prednosti zadnjače Sharp, ki je hkrati že naznanjala prihodnost razvoja sodobnih pušk. Zadnjače so tako s številnimi izboljšavami in posodobitvami postajale tudi vse bolj natančne. Pomemben korak naprej je predstavljala puška Winchester, vzvodna repetirka, ki je pod strelno cevjo že vsebovala cevasto nabojišče. Prav tako pomembna lastnost pa je bila, da je ta puška že uporabljala kovinski naboj, kar je vplivalo na večjo praktičnost in zanesljivost. Puška je tako hitro postala priljubljena v vrstah ameriške vojske, vendar pa v evropskih vojskah nikoli ni doživela takšne uspeha. Evropske vojske so namreč prisegale na repetirke z vrtljivim valjastim zaklepom, saj so bile bolj zanesljive. Čeprav je prvo učinkovito repetirko z vrtljivim valjastim zaklepom izdelal že pruski puškar Johann von Dreyse leta 1837, Francozi so s puško Chassepot ta sistem še nadgradili, pa sta omenjeni puški uporabljali naboj iz hitro gorljivega papirja ali tkanine, ki je povzročal težave pri polnjenju ter ni omogočal zadostnega tesnjenja v zaklepu. Šele razvoj kovinskega naboja razkrije pravi potencial tega orožja (Gilbert 1995, 26-27; Cohen 2008, 110-165).

Z razvojem kovinskega naboja so pričeli Francozi, britanski naboj boxer pa je bil »ena od prvih kovinskih zasnov v široki vojaški rabi. Steno tulca je imel iz navite medeninaste pločevine in železno dno. Sredinsko netilko je prav tako zasnoval polkovnik Boxer in jo še

¹¹ V nadaljevanju se bo uporabljal zgolj izraz puška, saj se od tega obdobja dalje uporabljajo samo še puške z risano cevjo.

danesh množično uporabljajo« (Cohen 2008, 131). Poleg tega kovinski naboj pomembno vpliva tudi na konstrukcijo puške, saj se sedaj puškarji najprej posvetijo izdelavi naboja, okoli katerega zasnujejo puško (Gilbert 1995, 27-29; Cohen 2008, 110-165).

Izredno pomemben (v nekaterih pogledih celo najpomembnejši) napredek za dobrostrelce in ostrostrelce v tem obdobju pa predstavlja razvoj »brezdimnega« smodnika. Vse od 13. stoletja pa do druge polovice 19. stoletja se kot pogonsko polnitev za strelno orožje uporablja »črn« smodnik, ki je pri izgorevanju proizvedel gost oblak dima. V 80. letih 19. stoletja se prične razvoj »brezdimnega« smodnika na nitroglicerinski in nitrocelulozni osnovi. Alfred Nobel tako leta 1887 patentira »brezdimni« smodnik (imenovan »balistit«), na podlagi katerega so zasnovane skoraj vse sodobne pogonske polnitve. »Brezdimni« smodnik je prinesel številne prednosti. Naboji polnjeni z »brezdimnim« smodnikom imajo večjo moč, poveča se hitrost izstrelka, kar pripomore k boljši balistiki krogle. Krogla je zato med letom bolj stabilna ter manj občutljiva na bočni veter, hkrati pa se poveča tudi domet. Ob uporabi precizno določene količine tega smodnika, je možno zagotoviti tudi konsistentnost izstrelkov. Za ostrostrelce in dobrostrelce pa je enako pomembna tudi skoraj popolna odsotnost dima. Ob uporabi »črnega« smodnika je gost dim ob vsakem strelu izdal položaj strelca. »Brezdimni« smodnik poveča možnost strelca, da ob strelu ostane neodkrit, saj ga sedaj lahko izda le ogenj iz cevi, ki pa ga zna izkušen ostrostrelec s skrbno izbranim položajem prikriti in tako postane skorajda neviden. Ravno prikrito delovanje pa je temeljnega pomena za uspešno delovanje in preživetje sodobnega ostrostrelca (Gilbert 1995, 29-33; Cohen 2008, 110-165).

Pojav kovinskega naboja, ki je enostavnejši za uporabo in manj delikaten za rokovanje, vzpodbudi iskanje preprostejšega načina vnovičnega polnjenja repetirke. Sprva se razvijeta cevasto nabojišče v kopitu ter cevasto nabojišče pod strelno cevjo, ki lahko hranita približno od 5 do 15 nabojev. To sicer omogoča dokaj veliko frekvenco ognja v rokah izkušenega strelca, vendar pa ima tudi svoje slabosti. Ob polnjenju nabojišča lahko pride do deformacije naboja, pojavi pa se lahko tudi popuščanje notranje vzmeti. Končni razvoj tako pripelje do uvedbe škatlastega nabojišča pod zaklepiščem oziroma snemljivega nabojnika, običajno s kapaciteto 5 ali več nabojev, ki je še danes eden od osnovnih sestavnih delov vsake moderne puške. Nabojnik omogoča enostavnejše polnjenje kot cevno nabojišče, poleg tega pa omogoča hitro ponovno polnjenje orožja ob daljših obdobjih neprekinjenega ognja.

Vse te inovacije in razvoj vplivajo tudi na način bojevanja. Linijsko taktiko na odprtem bojišču zamenjajo hitri manevri običajno manjših skupin ali enot, ki so razpršene po širšem bojišču, ter z izkoriščanjem naravnega kritja na terenu in izkopavanjem zaklonilnikov ali

jarkov, poskušajo prikriti svoje delovanje in zmanjšati svojo izpostavljenost strelnemu ognju. Prav tako nekdanje živobarvne uniforme, ki ji je bilo mogoče videti tudi na velikih razdaljah, zamenjajo maskirne uniforme večinoma v zelenih ali sivih odtenkih.

4 ROJSTVO OSTROSTRELCA: I. SVETOVNA VOJNA

S pričetkom I. svetovne vojne leta 1914 so strategji, tako na strani centralnih sil, kot sil antante pričakovali, da bo vojna potekala dokaj aktivno ter boji potekali v obliki številnih manevrov, ki bodo prinesli hitro in gotovo zmago za eno ali drugo stran (Gilbert 1995, 37). Vendar pa I. svetovna vojna kmalu po začetku postane izrazito statična, bojišča postanejo prepredena s številnimi bojnimi jarki, ki postanejo temeljna značilnost te vojne. Le ti namreč nudijo relativno zaščito vojakom pred ognjeno močjo sodobnega orožja. Prav v jarkih I. svetovne vojne pa so bili spočeti sodobni ostrostrelci. »Življenje v jarkih je bilo polno groze, le redko česa pa se je tako balo kot nasprotnikovega ostrostrelca in posameznega usodnega strela, ki je bil njegov zaščitni znak (Halberstadt in Mast 2007, 20).«

Ostrostrelci v I. svetovni vojni so običajno delovali na razdaljah med 90 in 185 metri, kar je približno sovpadalo z razdaljo med nasprotnikovimi jarki. Čeprav so bile te razdalje relativno kratke, pa ostrostrelec ni imel lahkega dela, saj je nasprotnik običajno predstavljal izredno majhno tarčo. Ostrostrelec je v večini primerov videl zgolj vrh čelade oziroma glave nasprotnika ali pa je moral meriti v majhne line in špranje, skozi katere je nasprotnik opazoval dogajanje na bojišču. Območje delovanja takratnih ostrostrelcev lahko razdelimo na tri področja. Glavno področje njihovega delovanja so predstavljali 1.) prvi strelski jarki. Ti so ostrostrelcu ponujali številne strelske položaje, bližino sovražnika, hkrati pa so mu dopuščali zadostno mobilnost ter omogočali relativno varnost. Seveda pa je imelo delovanje v prvih strelskih jarkih tudi svoje slabosti. Ena izmed njih je bila omejeno vidno polje, poleg tega pa so nasprotniki slej ali prej odkrili še tako dobro prikrite ostrostrelske položaje in tako postali bodisi bolj previdni ali pa so jih enostavno poskusili uničiti. Večina najbolj izkušenih ostrostrelcev pa se je odločila za delovanje približno od 90 do 185 metrov 2.) za prvimi bojnimi jarki, saj je bil tam večji pregled nad bojiščem, hkrati pa je to področje omogočalo več možnosti za izbiro dobrega strelskega položaja. Ostrostrelec si je tako običajno zgradil več dobro maskiranih strelskih položajev, kar mu je omogočalo, da je po nekaj strelih hitro spremenil pozicijo in tako zmanjšal možnosti nasprotnika, da bi ga lociral. V primeru odkritja enega izmed položajev pa je uporabo le tega opustil. Le redki ostrostrelci pa so bili dovolj

predrzni, da so svoje položaje zavzeli na 3.) nikogaršnji zemlji¹². Čeprav je tam lahko zavzel položaj veliko bližje nasprotniku, pa le ta ni prinašal izrazitih prednosti. Njegovo vidno polje je bilo zelo majhno, saj je moral delovati iz dobro maskiranega, prikritega ter omejenega položaja, poleg tega pa je lahko izstrelil enega oziroma največ dva strela, saj bi bil v nasprotnem primeru lahko hitro odkrit. Njegova mobilnost je bila izredno omejena, saj je lahko svoj položaj zavzel oziroma ga zapustil le ponoči ali ob slabi vidljivosti. V primeru odkritja njegovega položaja je sledila skoraj gotova smrt (Gilbert 1995, 63-67; Senich 1982, 5).

Med vojno vse pogosteje prihaja do uporabe ostrostrelskih parov, sestavljenih iz dveh ostrostrelcev, pri čemer prvi opravlja vlogo strelca, drugi, opremljen z daljnogledom ali teleskopom, pa vlogo opazovalca. Tak način delovanja namreč prinaša številne prednosti. Opazovanje skozi teleskop ali daljnogled je zelo utrujajoče za oči, menjava vlog pa paru omogoča zbrano opazovanje v daljših časovnih obdobjih. Par si je lahko razdelil tudi opazovalno nalogo. Medtem ko je prvi z daljnogledom opazoval širše območje, je drugi s teleskopom, ki je omogočal večje povečave, pregledoval specifična področja ali točke. Poleg tega je bil opazovalec pomemben tudi za natančnost strelca. Skrbel je za identifikacijo tarče in hitro določitev njene razdalje ter dajal navodila za korekcijo teleskopske namerilne naprave ali nameritve, ker je veliko lažje videl, kam je zadela krogla. Pozitiven pa je bil tudi psihološki učinek, saj je bilo veliko lažje preživljati dolge ure monotonije, hkrati pa je ostrostrelec vedel, da mu bo opazovalec nudil zaščito in obrambo v primeru, da se jima sovražnik preveč približa. Kljub prednostim delovanja v ostrostrelskem paru, pa se številni ostrostrelci, zlasti nemški, odločajo za samostojno delovanje (Gilbert 1995, 63; Senich 1982, 5).

Ko je ostrostrelec ali ostrostrelski par zavzel svojo strelsko pozicijo, je bilo značilno, da si je izdelal preprost preris terena, na katerem je označil približne razdalje posameznih izstopajočih točk ali objektov. To mu je namreč omogočilo hitro določitev razdalje do tarče, ko se je le ta pojavila, tako da je lahko pravilno nastavil teleskopsko namerilno napravo in prilagodil svojo nameritev za natančen strel. Poleg tega so ostrostrelci začeli beležiti tudi strelivo, ki so ga uporabljali, temperaturo zraka, veter in ostale vremenske razmere, saj so vsi ti parametri vplivali na parabolo leta izstrelka ter mu omogočale nastavitve pravilne korekcije na teleskopski namerilni napravi ali pri nameritvi (Gilbert 1995, 68). Pojavi pa se tudi

¹² Nikogaršnja zemlja: območje med obema prvima bojnim jarkoma oz. med obema prvima bojnim linijama.

beleženje zadetkov, ki pa vedno ostane sporno saj je težko preverljivo. Vse to pa še danes ostaja praksa ostrostrelcev.

Poleg tega, da je bil ostrostrelec odličen strelec, je moral imeti tudi izjemne opazovalne sposobnosti, ki so bile pomembne tako za identifikacijo morebitnih tarč, kot tudi nevarnosti. Ob dolgotrajnem opazovanju bojišča tako razvije sposobnosti razločevanja tudi najmanjših sprememb ali premikov. Prednosti te njihove lastnosti pa tekom I. svetovne vojne prepoznajo tudi poveljniki. Ostrostrelci tako dobijo novo nalogo: opazovanje oziroma zbiranje obveščevalnih podatkov, ki je še danes ena od osnovnih nalog vsakega ostrostrelca. Čeprav so se tudi že v preteklih vojnah in spopadih dobrostrelci občasno uporabljali za zbiranje podatkov, pa opazovalno obveščevalna naloga postane sestavni del ostrostrelskega poklica šele po letu 1917. Ostrostrelec opremljen z daljnogledom ali teleskopom je s svojo sposobnostjo natančnega opazovanja lahko zasledil tudi najmanjše, na prvi pogled nepomembne spremembe (vojaki s svežimi uniformami, premiki, kupi lesa, konstrukcija jarkov, ter položajev za artilerijo, ipd.), ki pa so bile v rokah vojaških obveščevalnih služb in analitikov neprecenljive (Gilbert 1995, 69). »Samo streljanje je predstavljalo relativno majhen del ostrostrelčevega časa, še posebej, ko je bil nasprotnik zelo dobro okopan na ustaljenem delu fronte. V teh razmerah je postalo opazovanje glavna naloga ostrostrelca (Gilbert 1995, 69-70).«

Poleg zanesljivega in preciznega orožja postane, od I. svetovne vojne dalje, osnovni sestavni del vsakega ostrostrelca tudi strelni daljnogled oziroma teleskopska namerilna naprava. S to napravo so dosegali večjo natančnost, saj poleg povečave (običajno 2 do 3 kratno), ostrostrelcu tudi ob slabši svetlobi omogoča bolj jasno sliko. Nekatere teleskopske namerilne naprave so v tem obdobju že imele možnost nastavitve elevacije in bočnega odklona medtem ko so bile druge fiksne.

Ostrostrelci so večino časa delovali v zelo težkih razmerah, ki so zahtevale veliko mero fleksibilnosti in iznajdljivosti, v kolikor so želeli preživeti in učinkovito delovati. O njihovi iznajdljivosti priča tudi uporaba kovinskih plošč s strelno lino, ki so jih ostrostrelci uporabljali kot neprebojni ščit. Le te so nudile zaščito pred streli običajnih pehotnih pušk ter šrapnelov. Z uporabo »ostrostrelskih plošč«, kot so se tudi imenovale, so prvi pričeli Nemci, kmalu pa postanejo standardni del opreme ostrostrelca na obeh straneh. Ostrostrelec je zlasti ob delovanju na nikogaršnji zemlji omenjeni ščit rinil pred seboj, kar mu je omogočilo počasno, a relativno varno napredovanje. Ker je bila »ostrostrelska plošča« dokaj nerodna in je zmanjševala mobilnost ostrostrelca, se je pogosteje uporabljala za zaščito stacionarnih položajev.

V tem primeru so jo tudi dodatno zamaskirali oziroma obložili z vrečami peska (ali čem podobnim), saj je bila prepoznavni znak takratnih ostrostrelcev in je tako neposredno izdajala njihov položaj. Za onesposobitev takšnega ostrostrelca so običajno uporabljali dva načina: bodisi so angažirali artilerijo, ali pa so uporabili ostrostrelca s prebojnim strelivom, ki je brez večjih težav prebil »ostrostrelsko ploščo«. Tako strelivo je bilo nemškimi ostrostrelcem na razpolago že od leta 1915, medtem ko so Britanci prebojno strelivo pričeli uporabljati šele leta 1917, pa so rešitev za »ostrostrelske plošče« našli v velikokalibrski puški, ki je bila v osnovi namenjena za lov na slone. Posledica pojava prebojnega streliva pa je razvoj dvojne »ostrostrelske plošče«. Čeprav je le ta ostrostrelcu nudila večjo zaščito, pa je bila veliko težja in okornejša, tako da se je večinoma uporabljala izključno na stacionarnih položajih (Dougan 2005, 177; Gilbert 1995, 47-63; Senich 1982, 6-9).

Prikritost in neopaznost je ena od ključnih značilnosti ostrostrelcev, ki se dobro zavedajo kako pomembno je, da se njihova silhueta zlije z okoljem, kar omogoča le dobro maskiranje. Pomembnosti maskiranja se vojske na obeh straneh še posebej začnejo zavedati po drugi polovici leta 1916. V tistem obdobju se namreč začne masovna proizvodnja maskirnih pripomočkov in oblačil. Vojske tako začnejo uporabljati maskirne mreže in ponjave za prekrivanje pušk in večjih elementov oziroma oborožitvenih sistemov. Še posebno pozornost pa so deležni ostrostrelci. Tudi na tem področju so bili Nemci tisti, ki so prvi pričeli z uporabo posebnih oblačil z maskirnimi vzorci, sčasoma pa jim sledijo tudi ostali. Sprva so ostrostrelci uporabljali velik plašč s kapuco v maskirnem vzorcu, ki je bil v prvi vrsti namenjen za delovanje na območju nikogaršnje zemlje. Kasneje ta dokaj okorna oblačila zamenjajo maskirni kombinezoni, običajno s snemljivo kapuco, v kombinaciji z rokavicami in maskirno mrežo oziroma ruto za puško. Ostrostrelci so si ponavadi na ta oblačila pripeli še dele naravne vegetacije (kot so listje, travne bilke, vejice, ipd.) in se tako praktično popolnoma zlili z okoljem. Kadar pa ni bilo potrebe po celotni maskirni obleki, pa so ostrostrelci pogosto uporabili zgolj kapuco, ki je na sprednjem delu imela mrežico, tako da je zakrila celoten ostrostrelčev obraz (Gilbert 1995, 68-69; Senich 1982, 5-7). »Ghillie suit« je predstavljal takrat najnaprednejše maskirno oblačilo. Ime je dobil po škotskih lovcih oziroma skrbnikih, ki so se imenovali »Scottish Gamekeepers oz. Ghillies« in so bili mojstri kamuflaže. »Ghillie suit« se razlikuje od ostalih maskirnih oblačil, saj je preko obleke običajno prišita mreža na katero so pritrjene oziroma prišite krpice jute ali tkanine v maskirnih barvah, hkrati pa mreža omogoča hitro in enostavno dodajanje naravne vegetacije. »Ghillie suit« tako še danes ostaja

temeljno maskirno oblačilo, lahko bi rekli celo zaščitni znak vsakega ostrostrelca, kar priča o njegovi učinkovitosti.

Zanimivost I. svetovne vojne je bila tudi uporaba lutk v protiostrostrelnih akcijah. Tega načina so se še zlasti posluževali britanski ostrostrelci, ki Nemcem sprva niso bili kos. Na območju, kjer naj bi deloval nemški ostrostrelec so glavo lutke na palici previdno dvignili nad strelski jarek in čakali na strel. Da bi povečali realističnost, so lutki v usta namestili prižgano cigareto ter jo kadili skozi cevko. Ko je ostrostrelec ustrelil v glavo lutke so jo kar se da realistično spustili ter na istem mestu, na enako višino dvignili periskop s katerim so poskušali nato locirati ostrostrelca. Poleg lutk pa se za uporabo v ostrostrelske namene v tistem času pričnejo izdelovati tudi številne umetne opazovalnice v obliki drevesnih debel, skal in celo mrtvih konjev. Čeprav je bila njihova izdelava zelo realistična in se jih s prostim očesom le s težavo ločil od pravih, so ostrostrelci le te uporabljali zgolj občasno, saj so bile preveč statične, ostrostrelec pa je lahko ustrelil le nekaj strel v kolikor ni želel, da bi ga odkrili (Gilbert 1995, 68-69; Haskew 2004, 33-34; Senich 1982, 11-24).

Tudi v I. svetovni vojni so bile ene od glavnih tarč ostrostrelcev častniki, pa tudi mitraljezci in topničarji, seveda pa ni bil varen tudi navaden vojak. Poveljniki so ostrostrelce v večini primerov uporabljali za vzpostavljanje dominacije na nikogaršnji zemlji, hkrati pa so ostrostrelci skrbeli tudi za obrambo svojih jarkov. S prehodom svojih sil v ofenzivo oziroma napad pa se spremeni tudi vloga ostrostrelcev. Takrat se zlasti osredotočijo na onesposobljenje nasprotnikovih podpornih orožij, še posebej mitraljeza, s čimer povečujejo možnost uspešnega napada. V tem primeru so ostrostrelci zavzemali strelske položaje na področju nikogaršnje zemlje, v primeru umika svojih enot pa so le tem nudili kritje.

Čeprav je I. svetovna vojna, vojna mitraljezov, artilerije, bojnih plinov, ročnih granat in celo tankov, pa so ravno ostrostrelci tisti ključni element za vzpostavljanje dominacije nad nikogaršnjo zemljo. Če je že ameriška državljanska vojna nakazovala metamorfozo dobrostrelcev v ostrostrelce, pa predstavlja I. svetovna vojna temeljni mejnik v ostrostrelski zgodovini, saj označuje rojstvo in razvoj prvih sodobnih ostrostrelcev. Ostrostrelci tako postanejo sestavni del vojaškega ustroja, vojske se namreč začnejo zavedati taktičnih prednosti ostrostrelcev, kljub temu pa po koncu I. svetovne vojne leta 1918, večina vojsk ostrostrelstvo ponovno opusti. Le Nemci so tisti, ki ostrostrelstvo ohranijo. To dejstvo pa predvsem zavezniki v II. svetovni vojni drago plačajo.

4.1 Nemci

Pred letom 1914 je ostrostrelstvo malokdo jemal resno, le nemška vojska je že imela nekaj izurjenih ostrostrelcev oboroženih s puškami s teleskopsko namerilno napravo. Nemci se namreč že zelo zgodaj začnejo zavedati taktičnih prednosti, ki jih prinašajo ostrostrelci. Nemški ostrostrelci se v bojnih jarkih I. svetovne vojne pojavijo že jeseni 1914. Sprva so uporabljali lovske oziroma športne puške opremljene z optičnimi namerilnimi napravami, vendar pa se izkažejo kot neprimerne za delovanje na bojišču, zato se prične iskanje primernejšega orožja. Rešitev najdejo v puški Mauser Gewehr 98, zanesljivi in precizni puški, ki je predstavljala standardno oborožitev takratne nemške pehote. Ostrostrelce tako opremijo z nadgradnjo omenjene puške, imenovano Scharfschutzen-Gewehr 98¹³, kalibra 7,92 mm, ki je že imela teleskopsko namerilno napravo običajno s 3 ali 4 kratno povečavo (Gilbert 1995, 33; Senich 1982, 1-78).

Nemci pa so imeli še eno pomembno prednost. Večina podjetji, ki se je ukvarja z izdelavo optičnih naprav, je bila nemških. Tako so imeli praktično popoln monopol nad izdelavo teh naprav in nemški ostrostrelci so bili zato opremljeni z najboljšimi in najsodobnejšimi teleskopskimi namerilnimi napravami, daljnogledi in opazovalnimi teleskopi.

Nemška vojska je izdala tudi dokument, ki vsebuje smernice ozirom navodila za uporabo posebnega streliva in ostrostrelske puške Gewehr 98, navodila za uporabo ostrostrelcev ter naloge takratnega ostrostrelca¹⁴. Nemški ostrostrelci so bili sprva organizirani na ravni čete, vseeno pa so imeli dovolj svobode pri svojem delovanju. Na razpolago so imeli posebej za njih namenjeno močnejše strelivo, od leta 1915 dalje, pa tudi prebojno strelivo.

Nemški ostrostrelci so veljali za mojstre kamuflaže, bili so odlično izurjeni in dobro opremljeni, kar jim je omogočalo, da so imeli do sredine vojne dominantni položaj (na bojišču). Učinek nemških ostrostrelcev so zavezniki spoznali že oktobra 1914, ko so pod natančnimi strelji padali številni izpostavljeni vojaki¹⁵. Sprva so številne žrtve pripisovali celo zablodelim kroglam, a so kmalu ugotovili, da imajo opravka z veliko bolj resno težavo. Nemški ostrostrelci se z enakovrednim nasprotnikom na bojišču srečajo šele v drugi polovici I. svetovne vojne, zlasti v obliki britanskih in kanadskih ostrostrelcev, proti koncu vojne pa se

¹³ Kar bi v slovenske prevodu pomenilo ostrostrelska puška 98.

¹⁴ Za podrobnejšo vsebino tega dokumenta glej Senich 1982, 4.

¹⁵ Poleg častnikov, mitraljezcev in artileristov, je vsak nepreviden vojak, četudi se je zgolj minimalno izpostavil, predstavljal potencialno žrtev. Še zlasti so bili v nevarnosti vojaki, ki so popravljali jarke ali delali na podobnih izpostavljenih mestih.

jim pridružijo še Američani. Na vzhodni fronti pa nemški ostrostrelci niso imeli prave konkurence, saj Rusi vse do konca vojne nimajo ne sredstev, ne zmožnosti, da bi izurili svoje ostrostrelce (Senich 1982, 1-78).

4.2 *Britanci*

Nemški sistematični pristop k ostrostrelstvu je bil pri zaveznikih popolnoma nepoznan. Britanci na začetku vojne niso imeli nikakršnih ostrostrelskih izkušenj, kmalu pa spoznajo nevarnosti nemški ostrostrelcev ter njihovega vpliva ne samo na število žrtev, temveč tudi na moralo vojakov. Britanski vojaki tako postanejo izredno previdni pri vsakodnevnem premikanju po in med jarki, saj se zavedajo, da jih lahko že najmanjša napaka na območju delovanja nemški ostrostrelcev, stane življenja. Začetna nadvlada nemških ostrostrelcev se kaže tudi v razvoju posebnih periskopov (ki so jih zlasti uporabljali Britanci) za opazovanje bojnega polja izza zavetja jarkov. Poleg tega se na bojišču pojavijo tudi posebna držala oziroma ogrodja na katera je bilo moč pritrditi puško. Vojak je tako pritrjeno puško skupaj z periskopom, ki je bil nameščen v višini merkov, dvignil nad rob jarka, kar mu je omogočalo, da je upravljal orožje brez izpostavljanja. Vendar pa je bilo tako streljaje izredno nenatančno in za nasprotnika ali nasprotnikovega ostrostrelca ni predstavljalo večje nevarnosti.

Britanci tako na začetku niso našli pravega odgovora. Sprva so poskusili z ad hoc ostrostrelci, ki so bili oboroženi s športnimi ali lovskimi puškami, kar pa ni prineslo pravega uspeha. Kljub njihovi neizkušenosti, so nekateri že kazali karakteristike dobrega ostrostrelca: samozavest, potrpežljivost in inteligentnost. Prvi korak v pravo smer je predstavljala uvedba nove oborožitve za ostrostrelce. V ostrostrelske namene se pričneta uporabljati puški SMLE¹⁶ in Pattern 1914 (krajše P14), kalibra 7,7 mm, ki sta bili opremljeni z teleskopskimi namerilnimi napravami. Čeprav je bila SMLE za ostrostrelce popolnoma sprejemljiva, so le ti še raje uporabljali P14, saj je omogočala še preciznejše streljanje. Velike težave pa je Britancem povzročalo zagotavljanje zadostne količine optičnih namerilnih naprav. Potreba je bila celo tako velika, da so zanje, preko Švice, zaprosili Nemce, ki jim je takrat primanjkovalo kavčuka. Vendar pa do izmenjave nikoli ne pride, saj je Britancem uspelo zadovoljiti svojo potrebo po optičnih napravah preko bolj praktičnih povezav (Gilbert 1995, 44-46).

Prvo pravo alternativo nemškim ostrostrelcem je britanska vojska našla v vrstah izvidniške enote imenovane Lovat Scouts. V večini je bila sestavljena iz škotskih lovcev oziroma

¹⁶ Short Magazine Lee-Enfield.

skrbnikov imenovanih »Scottish Gamekeepers oz. Ghillies«, ki so na škotskem podeželju skrbeli za lov divjadi in preganjanje divjih lovcev. Bili so mojstri kamuflaže, nosili pa so posebno maskirno oblačilo »Ghillie suit«, ki so jo poimenovali po njih. Imeli so superiorne izvidniške sposobnosti, s svojim znanjem v kamuflaži in izvidništvu pa so postavili tudi standarde za vse bodoče ostrostrelce. »Ghillies« so bili tako eni prvih britanskih ostrostrelcev, ki so se lahko dokaj enakovredno kosali z Nemci. Vendar pa jih je bilo premalo, da bi zadostili britanske potrebe po ostrostrelcih, poleg tega pa so njihove izjemne sposobnosti maskiranja in prikritega oziroma neopaznega premikanja po terenu poveljniki raje izkoriščali za izvidniške in opazovalne naloge.

Leta 1915 in 1916 prične britanska vojska s postopnim uvajanjem ostrostrelskega usposabljanja. Ustanovljene so bile prve šole za ostrostrelstvo, opazovanje in izvidništvo (Sniping, Observation and Scouting School oz. SOS School). V eni od teh šol je bil glavni inštruktor tudi major H. Hesketh-Prichard, ki ga nekateri označujejo za pionirja britanskega ostrostrelstva. Glavni namen teh šol je bilo usposabljanje inštruktorjev, ki naj bi se po zaključku tečaja vrnil v svoje enote in organizirali urjenje ostrostrelcev na prvi bojni liniji. Tudi britanski ostrostrelci so bili sprva organizirani na ravni čete, kasneje pa so jih predstavili na raven bataljona, kar jim je dovoljevalo še večjo svobodo delovanja in omogočala njihovo boljše taktično izkoriščanje. Enota je bila običajno sestavljena iz 16 ostrostrelcev in 2 podčastnikov ter je bila pod vodstvom častnika za ostrostrelstvo ali obveščevalne dejavnosti (Dougan 2005, 166-177; Gilbert 1995, 58-60).

Britanci so počasi, a vztrajno, pridobivali večje število ostrostrelcev, ki so postajali vse boljši. V drugi polovici I. svetovne vojne so tako britanski ostrostrelci že skoraj (če ne celo popolnoma) enakovredni nasprotnik Nemcem. To spoznanje marsikateri nemški ostrostrelec plača tudi z življenjem.

4.3 Američani

Vstop ZDA v vojno leta 1917 se izkaže kot eden od ključnih dejavnikov, ki naposled jeziček na tehtnici prevesi na stran antante. Sprva je bilo ob prihodu na bojišča veliko žrtev med neizkušenimi ameriškimi vojaki. Vendar pa jih je od ostalih vojska na bojišču ločevala določena značilnost; ameriški vojaki so bili odlični strelci tudi na večjih razdaljah. Ameriška vojska (še zlasti marinci) je za urjenje svojih vojakov namreč uporabljala višje standarde. Vojak je tako, ob streljanju s puško, bil sposoben zadeti svojo tarčo tudi na razdalji do 730 m.

Ameriška vojska, podobno kot britanska, sprva ni imela pravih ostrostrelcev, ki bi se lahko kosali z nemškimi. Zato je zbrala nekaj najboljših strelcev, ki so se nato usposabljali večinoma v britanskih SOS šolah.

Podobno kot ostale vojske, so tudi Američani primerno orožje za svoje ostrostrelce našli v standardni oborožitvi pehote. Ostrostrelce so tako oborožili z izboljšano različico puške Springfield M 1903, kalibra 7.62 mm, opremljeno z teleskopsko namerilno napravo (Gilbert 1995, 73). Bila je preverjeno in zanesljivo orožje, ki je omogočalo precizne strele tudi na velikih razdaljah. O priljubljenosti te puške priča tudi dejstvo, da je ostala v rokah ameriških ostrostrelcev vse do korejske vojne leta 1950. Kljub primerni oborožitvi in opremljenosti je bila na začetku neizkušenost ameriških ostrostrelcev očitna. Proti koncu vojne pa se že lahko postavijo ob bok britanskim ostrostrelcem in tako predstavljajo resno grožnjo Nemcem.

5 II. SVETOVNA VOJNA

V kolikor predstavlja I. svetovna vojna totalno vojno z vidika sredstev, pa lahko trdimo, da je šlo v II. svetovni vojni za totalno vojno z vidika prostora. Za I. svetovno vojno je bilo značilno, da je bila izrazito statična, kar je vplivalo tudi na ostrostrelce, saj so večino časa delovali na treh območjih¹⁷. Boji v II. svetovni vojni so bili večinoma izrazito dinamični in so potekali v najrazličnejših geografskih okoljih. Ostrostrelcu se tako odpre veliko širši prostor za njegovo delovanje, ki mu nudi nove možnosti ter predstavlja nove izzive. Ostrostrelce se torej v II. svetovni vojni začne prilagajati številnim različnim okoljem, kot so travnati ter gozdnati tereni, gorska področja, puščave, džungle in mesta oziroma urbana področja.

V kolikor je II. svetovna vojna prinesla bistven napredek v razvoju na številnih področjih vojaške tehnike, opreme in oborožitvenih sistemov, pa tega ne moremo ravno trditi za ostrostrelstvo. Ostrostrelske puške namreč niso doživele vidnejših sprememb (običajno le manjše posodobitve). Novost na področju ostrostrelnega orožja je predstavljal poskus uvedbe polavtomatske ostrostrelske puške, ki je še najbolj uspel Američanom. Več napredka so ostrostrelci deležni na področju optičnih namerilnih naprav, vendar pa sta maskiranje in kamuflaža področji, katerima večina ostrostrelcev v tem obdobju posveča največ pozornosti. Zavedajo se namreč, da je ravno to ključ do njihovega učinkovitega delovanja, s tem pa tudi preživetja. Tudi v boju zoper ostrostrelcem nova svetovna vojna ne prinese nekih sprememb.

¹⁷ Nikogaršnja zemlja, prvi bojni jarki, od 90 do 185 m za prvimi bojnimi jarki.

Še vedno ostajajo najpogostejše oblike protioostrorelskega delovanja uporaba lastnih ostrostrelcev, minometov ali artilerije.

Po koncu II. svetovne vojne je ostrostrelstvo deležno skoraj enake usode, kot po koncu I. svetovne vojne. Poražena Nemčija niti ni imela pravih zmožnosti za njegovo ohranitev, v britanski vojski ponovno sledi zaton ostrostrelstva, ohrani se zgolj znotraj enot kraljevih mornarcev, enako je tudi v ZDA, le Sovjetska zveza ohrani ostrostrelstvo kot pomemben element vojaškega ustroja.

5.1 Sovjetska zveza

Rdeča armada je v tistem obdobju veljala za najštevilčnejšo vojsko, zato ne preseneča, da so imeli Sovjeti med II. svetovno vojno največje število ostrostrelcev v zgodovini vojne. Bolj presenetljivo, zlasti za nasprotnike, pa je bilo odkritje, da je v vrstah sovjetskih ostrostrelcev kar 2000 žensk, kar velja za precedens v vojaški zgodovini. Sovjeti so imeli že pred začetkom vojne številčne in dobro izurjene ostrostrelce. A do spoznanja pomena in prednosti ostrostrelstva, jih je v preteklosti vodila dolga in trnova pot.

Ruski vojaki so namreč v I. svetovni vojni plačali visok davek nemškim ostrostrelcem, kar si je ruski vojaški vrh dobro zapomnil. Dodatne vspodbude za razvoj ostrostrelstva so prišle v času španske državljanske vojne (1936-1939), ko so ruski vojaški svetovalci lahko iz prve roke opazovali potencial ostrostrelstva. A miniti je morala še ena vojna, ki je Sovjetski vojaški vrh naposled dokončno prepričala o učinkovitosti in potrebi po ostrostrelstvu, kot delu vojaške strukture. Zimska vojna (1939-1940) med Sovjetsko zvezo in Finsko je vnovič prikazala, kako dominantno vlogo na bojišču lahko vzpostavijo dobro izurjeni ostrostrelci. Finski ostrostrelci so bili enostavno predobri, da bi se jim lahko sovjetski tovariši enakovredno zoperstavili. Večina finskih ostrostrelcev je izhajala iz lovskih vrst. Finska je imela bogato lovsko tradicijo, tako da so bili ti možje prvovrstni strelci ter imeli odlične kamuflažne sposobnosti. Najboljši med njimi je bil Simo Häyhä, odličen strelca in mojster maskiranja, ki je bil odgovoren za preko 500 potrjenih smrti¹⁸ sovjetskih vojakov in ga tako uvrščamo med najboljše ostrostrelce na svetu. Njegovi ostrostrelski dosežki so še toliko bolj občudovanja vredni ob dejstvu, da je uporabljal le puško z običajnimi merki. Njegovo orožje je bila finska različica ruske repetirke Mosin-Nagant, ki ni bila opremljena z teleskopsko namerilno napravo, saj se je Häyhä bal, da bi lahko bleščanje optične namerilne naprave

¹⁸ Nekateri neuradni viri navajajo, da naj bi pod njegovimi strelci padlo med 600 in 800 vojakov.

izdalo njegov položaj. Simo Häyhä tako še danes velja za ostrostrelca z največ potrjenimi zadetki (Dougan 2005, 224-226). Čeprav Sovjeti na koncu zimsko vojno dobijo, pa bi lahko njihovo zmago pripisali bolj razpolaganju s številnimi resursi, kot zgolj vojaški premoči. Vendar je bila to za Sovjetsko zvezo še ena pomembna lekcija, ki so jo v II. svetovno vojni s pridom izkoristili.

Osnovna oborožitev sovjetskih ostrostrelcev je bila rahlo prilagojena in s teleskopsko namerilno napravo¹⁹ opremljena repetirka Mosin-Nagant M1891/90 kalibra 7,62 mm, standardno orožje njihove pehote. Zanesljiva in robustna puška, ki je bila med sovjetskimi ostrostrelci izredno priljubljena. Priljubljena pa je bila tudi med mnogimi nemškimi ostrostrelci, ki so jo izmaknili iz rok padlemu sovjetskemu ostrostrelcu, kadar je bilo to le mogoče. Sovjetska zveza je bila tudi prva, ki je svoje ostrostrelce poskusila oborožiti z polavtomatsko ostrostrelsko puško. Sovjetski ostrostrelci so dobili namreč na razpolago polavtomatske puške Tokarev SVT-40 opremljene s teleskopsko namerilno napravo s 3,5 kratno povečavo, ki je uporabljala enako strelivo kot Mosin-Nagant. Čeprav je omogočala večjo frekvenco ognja in ostrostrelcu ni bilo potrebno odvrniti pogleda s tarče zaradi repetiranja, nikoli ni postala tako priljubljena kot Mosin-Nagant. Celo nasprotno. Izkaže se za izrazito nezanesljivo orožje, zlasti v težkih vremenskih pogojih in mrazu, zato so jo v letih po 1942 postopoma umaknili iz uporabe (Gilbert 1995, 80-81).

Sovjetska vojska je tudi tekom vojne vse skozi intenzivno spodbujala razvoj ostrostrelstva. Ostrostrelci so tako v sovjetski družbi veljali za neke vrste herojev ter elito med vojaki. K njihovi mitskosti pa je veliko prispevala tudi aktivna propaganda.

Sovjetska vojska je imela svoje ostrostrelce organizirane bodisi v rezervnih enotah (imenovane »Reserves of the Supreme High Comand«), bodisi so bili sestavni del standardnih pehotnih enot. Sestavni del rezervnih enot pa je bila tudi brigada 2000 ostrostrelk, ki so se med vojno izkazale za enakovrednega nasprotnika (Haskew 2004, 73). Sovjeti so namreč ugotovili, da imajo tudi ženske odlične opazovalne sposobnosti ter, da so v nekaterih primerih celo bolj potrpežljive kot moški. Sovjetske ostrostrelke so bile torej zelo uspešne, najboljša med njimi pa je bila Lyudmila Mykhailivna Pavlichenko, ki je zabeležila preko 300 potrjenih zadetkov.

Sovjetski ostrostrelci so bili popolnoma vključeni v pehotno taktiko Rdeče armade. Običajno so delovali v obliki ostrostrelskih parov, ki so bili priključeni enotam na nižji

¹⁹ Sprva opremljene s teleskopsko namerilno napravo s 3,5 kratno povečavo, kasneje pa s 4 kratno povečavo.

taktični ravno (četa, vod), kjer so bili na razpolago nižjim častnikom, vseeno pa jim je bila dopuščena velika svoboda delovanja. Z začetkom nemške operacije Barbarossa leta 1941, ob nemških napadih in prodorih, sovjetski ostrostrelci opravljajo predvsem naloge obrambnega značaja. Ena ključnih nalog v tem obdobju je bila upočasnjevanje nemških napadov oziroma njihovega napredovanja. Značilno je bilo, da so sovjetski ostrostrelci zavzeli položaje pred svojo glavno obrambno linijo, ter skrbeli za eliminacijo nasprotnikovih izvidniških patrolj (zlati poveljnikov) in artilerijskih opazovalcev, ki so običajno naznanjali bližajoči se nasprotnikov napad. Taka taktika se je v nekaterih primerih izkazala za zelo učinkovito, saj so Nemci mislili, da so že naleteli na glavno obrambno linijo in so jih tako zmedli (Gilbert 1995, 81-82; Senich 1982, 401-402).

Sovjetska vojska poskuša med vojno svoje ostrostrelce uporabiti na najrazličnejše načine, a izkaže se, da so najbolj učinkoviti, ko so boji bolj statične narave. To se najlepše pokaže v bitki za Stalingrad, kjer so ravno dobrostrelci, še zlasti pa ostrostrelci, ključ do uspeha. Uničeno mesto, polno ruševin, je predstavljalo idealno okolje za ostrostrelce. Najboljši sovjetski ostrostrelci so si takrat pridobili velik sloves. Prav v bitki za Stalingrad se »rodi« tudi ikona sovjetskega ostrostrelstva, Vasily Zaytsev. Med avgustom in oktobrom 1942 naj bi bil odgovoren za preko 100 padlih Nemcev, vodil pa naj bi tudi neformalno ostrostrelsko usposabljanje, katerega namen je bil zlasti naučiti osnove streljanja z ostrostrelsko puško ter povečati možnosti preživetja. Sovjetski ostrostrelci so imeli velik vpliv na moralo nemških vojakov. Še posebej boleč trn v peti pa je bil ravno Zaytsev. Za njegovega rablja so poslali izkušenega majorja Erwina Königa²⁰, takratnega glavnega inštruktorja Zossen ostrostrelske šole blizu Berlina, ki je veljal za enega najboljših nemških ostrostrelcev. Duel med obema protagonistoma je potekal več dni, na koncu pa se ni dobro končal za Nemca. Zaytsev je namreč uvidel past, ki mu jo je nastavil König in ga naposled ubil²¹ (Gilbert 1995, 83-85; Haskew 2004, 66-71; Dougan 2005, 235-239).

Od sovjetskih ostrostrelcev se je pričakovalo, da aktivno sodelujejo tudi v napadu. Ko sovjetska vojska preide v ofenzivo, se je naloga ostrostrelcev iz branjenja, spremenila v

²⁰Major Erwin König je nekoliko kontroverzna osebnost. Pojavile so se namreč špekulacije o njegovem obstoju oziroma ali ni morda bil fikijska osebnost ter s tem zgolj plod sovjetske propagande. Namigovanja o tem so sprožile razlike med uradnimi sovjetskimi vojnimi dokumenti ter zapisi Vasilya Zaytseva. V uradnih vojaških arhivih je ostrostrelce, ki je bil poslan nad Zaytseva, zapisan z imenom major Erwin König, medtem ko je ista oseba v Zaytsevih zapisih zabeležen pod imenom Heinz Thorvald. Še dodatno pa špekulacije spodbuja odsotnost obeh imen v uradnih nemških vojnih dokumentih. Vendar pa ta neskladja še niso dovoljšen dokaz, da bi potrdili ali ovrgli namigovanja.

²¹ Podrobnejši opis njunega spopada si lahko preberete v Gilbert 1995, 83-85 ali Haskew 2004, 66-71.

zagotavljanje podpore napadu. Običajno so svoje položaje zavzeli na bokih napada ter s tem zagotavljali kritje pehoti, hkrati pa skrbeli za eliminacijo pomembnih tarč, kot so minometna in mitralješka moštva, ki bi lahko ogrozila napredovanje enot. V kolikor se napad uspešno razvije, pa njihove tarče postanejo tudi mitralješka gnezda in ostala podporna orožja, ki jih prej ni bilo moč odkriti, ter poveljniki, ki poskušajo organizirati protinapad. V primeru, da se med bojem srečajo z oklepnim pehotnim transporterjem, je bile njihova primarna naloga odstranitev izpostavljenih nasprotnikov, če to ni zadostovalo, pa so imeli na voljo prebojne naboje, s katerimi so poskusili zaustaviti vozilo. V zadnji fazi napada, v kolikor je bil le ta uspešen in je potekal po načrtih, so bili ostrostrelci zadolženi za odstranitev vojakov, ki so ščitili nemški umik (Gilbert 1995, 85-86; Senich 1982, 403-405).

Seveda pa se je sovjetska vojska dobro zavedala tudi opazovalno-obveščevalnih sposobnosti ostrostrelcev. Ostrostrelci so tako redno skrbeli za dotok ažurnih obveščevalnih podatkov z bojišč, nemalokrat so jih uporabili tudi za podporno enoto izvidnikom, ki je slednjim zagotavljala dodatno zaščito (Gilbert 1995, 86).

V II. svetovni vojni se tako, ob izdatni pomoči propagandnega aparata, razvije kult sovjetskega ostrostrelca. V sovjetski družbi so veljali za heroje in idole. Čeprav so propagandisti njihove dosežke velikokrat pretirano napihovali, pa ne gre dvomiti v njihov pomen in sposobnosti. Prav ostrostrelci so namreč velikokrat vplivali na razplet posamezne bitke ter tako predstavljali ključni košček v mozaiku, ki je Rdečo armado pripeljal do Berlina.

5.2 Nemčija

Čeprav nemška vojska, po I. svetovni vojni, ostrostrelstvo ohrani kot del svoje strukture, pa je nemška bliskovita vojna sprva tako hitra, da pravega entuziazma za njegov nadaljnji razvoj ni, saj ni bilo veliko taktičnih priložnosti, kjer bi lahko ostrostrelci dodobra izkoristili svoje sposobnosti. Šele na vzhodni fronti v bojih proti Sovjetski zvezi, v katerih pod streli sovjetskih ostrostrelcev pade veliko nemških vojakov, prične nemška vojska v celoti izkoriščati potencial svojih ostrostrelcev. Sprva število in dobra izurjenost sovjetskih ostrostrelcev Nemce preseneti, prav tako pa so začudeni ko ugotovijo, da imajo Sovjeti v svojih ostrostrelskih vrstah tudi ženske. Vendar pa svoj prvotni zaostanek nadomestijo s »sistematično natančnostjo« (Gilbert 1995, 87).

Oborožitev se od I. svetovne vojne ni prav dosti spremenila. Nemški ostrostrelci so namreč uporabljali posodobljeno in rahlo krajšo različico puške Gewehr 98, imenovano Karabiner

98k, kalibra 7,92 mm. Med ostrostrelci je bila izredno priljubljena, saj je predstavljala izpopolnjeno in preizkušeno puško, ki je bila opremljena z različnimi teleskopskimi namerilnimi napravami z običajno 1,5 do 6 kratno povečavo. Tudi Nemci so po ruskem vzgledu svojim ostrostrelcem ponudili polavtomatsko puško Gewehr 43, kalibra 7,92 mm opremljeno z teleskopsko namerilno napravo. Vendar pa je omenjena puška doživela podobno usodo kot ruski Tokarev. Nemški ostrostrelci nad njo namreč niso bili pretirano navdušeni, saj je kljub večji frekvenci ognja imela dve pomembni slabosti: bila je dokaj nezanesljiva in ni omogočala tako preciznih strelcev kot repetirka (Senich 1982, 79-112, 281-300; Gilbert 1995, 87-88).

Za razvoj ostrostrelstva se je že od samega začetka prizadeval Heinrich Himmler, ki je želel ostrostrelce vključiti v svoje enote Waffen-SS, vendar pa je imel težave zlasti s pridobivanjem primerne orožja in opreme v zadostnih količinah. Nemška vojska se urjenju ostrostrelcev še posebej posveti v letih 1943-44. V tistem obdobju namreč iz bojišč odpokličejo številne najboljše ostrostrelce ter jih postavijo v vlogo inštruktorjev. Posebno pozornost posvetijo tudi izbiri rekrutov med katerimi so izbrani le najboljši in že uveljavljeni strelci, kar omogoča, da dajejo pri njihovem usposabljanju večji poudarek predvsem na opazovanje, maskiranje, iznajdljivost in prebrisanost, ki je potrebna za ukanitev nasprotnika. Seveda pa omenjena usposabljanja vključujejo tudi številne lekcije, ki so se jih nemški ostrostrelci naučili v spopadih z ruskimi ostrostrlci (Gilbert 1995, 87-88).

Nemški ostrostrelci so bili običajno dodeljeni bataljonom, kjer so bili pod neposrednim vodstvom bataljonskega poveljstva, občasno so bili dodeljeni posameznim četam, vendar le začasno oziroma za posamezne naloge. Prav tako pa ni bilo nenavadno, če so ukaze prejeli iz divizijske ravni. Nemška vojska je poleg ostrostrelcev imela tudi vojake, ki so bili oboroženi z ostrostrelskimi puškami in so bili organizirani znotraj čet, vendar pa niso bili tako dobro izurjeni kot ostrostrelci. Šlo je torej za dobrostrelce, ki so bili sposobni nasprotnika natančno zadeti na razdalji do 400 m, medtem ko so ostrostrelci to isto nalogo uspešno opravljali na razdaljah od 600 do 800 m (Gilbert 1995, 88-89).

Tudi nemški ostrostrelci so običajno delovali v parih, njihove žrtve pa so bile predvsem poveljniki ali njihovi namestniki, izvidnice, pehotna podporna orožja ter seveda nasprotnikovi ostrostrelci. Nemci so svoje ostrostrelce pogosto uporabljali za defenzivne naloge, kar so imeli ostrostrelci še posebej radi, saj so tako lahko na plen čakali v zasedi, zlasti kadar je nasprotnik napredoval po ravnem oziroma odprtem terenu. Kadar je bilo potrebno nasprotnikov napad oziroma prodor upočasniti, je nemška vojska raje kot druga podporna

orožja (npr. mitraljeze), uporabljala svoje ostrostrelce, saj so le ti lahko odpirali natančno mirjen ogenj ter se hitro premikali iz enega položaja na drugega ne da bi jih odkrili. Učinkovitost takšne ostrostrelske taktike se je pokazala tudi v Siciliji, ko je peščica nemških ostrostrelcev zaustavila napredovanje celotnega bataljona. Kljub močnemu artilerijskemu obstreljevanju so se ostrostrelci uspeli neopazno umakniti z minimalnimi žrtvami (Gilbert 1995, 89-90).

Nemški ostrostrelci so bili že v I. svetovni vojni mojstri kamuflaže, enako pa je veljalo v II. svetovni vojni, kar ne preseneča, saj je bil poudarek na kamuflaži in streljanju pri usposabljanju, zlasti uveljavljenih strelcev, pogosto v razmerju 10:1. Vsi nemški ostrostrelci so morali nositi maskirna oblačila, na razpolago so imeli tudi posebno maskirno uniformo, ki je bila na eni strani bela (za zimske oziroma snežne razmere), na drugi strani pa v zeleno rjavem maskirnem vzorcu (za letni čas). Vendar pa so imeli pri izbiri primerne maskirne oblačila tudi veliko svobode. Poseben poudarek so dajali tudi maskiranju obraza in rok, za kar so običajno uporabljali blato in saje. Poleg tega so za maskiranje obraza uporabljali različne maskirne mrežice, predvsem pa so nemški ostrostrelci za maskirne potrebe najraje uporabljali naravne maskirne elemente in vegetacijo, ki so jo vpletli v mrežo, katero so pogosto nosili preko svoje standardne uniforme. Zavezniki na drugi strani pa so se zanašali na kombinacijo naravnih in umetnih maskirnih elementov. Nemški ostrostrelci so bili pri izdelavi najrazličnejših maskirnih pripomočkov in naprav izredno iznajdljivi. Ena takih naprav je bila maskirna »pahljača«. Njena konstrukcija je bila izdelana iz žic ali vej v obliki polkroga, prekrita pa je bila z naravnimi maskirnimi elementi. Ostrostrelci so jo uporabljali zlasti ob prečkanju odprtih terenov, ki niso nudila nikakršnega kritja. Ob pravilni in natančni izdelavi je tako nudila vsaj minimalno stopnjo kamuflaže, ostrostrelec pa jo je običajno rinil pred seboj. Izpopolnjena različica te naprave je bil maskirni »dežnik«, ki je služil več ali manj enakemu namenu in se ga je dalo zapreti kot dežnik. Vendar pa omenjeni napravi nista bili v pogosti uporabi, saj so bili ostrostrelci mnenja, da sta preokorni. Odlično stopnjo kamuflaže ter zlitja z okoljem pa je nudilo tako imenovano travnato »pregrinjalo«, mreža obdana s travo in travnatimi bilkami, ki je v celoti prekrilo ostrostrelčevo telo. Ostrostrelec je imel preko ramen pritrjeno tudi nekakšno kapuco iz žic, ki je omogočala neopazno premikanje glave pod »pregrinjalom«. Travnato »pregrinjalo« je bilo zlasti uporabno na izpostavljenih in/ali statičnih položajih, a je na drugi strani močno zmanjševalo gibanje ostrostrelca. Nemci so posvetili pozornost tudi maskiranju svojega orožja, pri čemer so uporabljali maskirne rute oziroma mreže, ali pa so svoje orožje preprosto obarvali z maskirnim vzorcem. Za preprečitev

odboja sončne svetlobe od njihovih optičnih naprav so uporabljali posebne papirne filtre z ozko izrezano horizontalno odprtino. Nemški ostrostrelci v II. svetovni vojni občasno uporabljajo tudi lutke, zlasti v protioostrorelske namene, kar je zagotovo posledica lekcije, ki so se je v I. svetovni vojni naučili od antantnih sil (Senich 1982, 127-145; Gilbert 1995, 90-92).

Nemci so hitro nadoknadili zaostanek v razvoju ostrostrelstva iz začetka vojne. Nemški ostrostrelci so si tako kaj hitro povrnili ugled, ki so si ga pridobili v I. svetovni vojni. Bili so vedno nevaren nasprotnik, ki so se ga nasprotniki običajno bali in hkrati tudi spoštovali. Za enega najboljših nemških ostrostrelcev velja Matthias Hetzenauer, ki je med vojno zabeležil približno 345 potrjenih zadetkov.

5.3 Velika Britanija

Britanska vojska je, tako kot večina zavezniških vojska, po I. svetovni vojni skoraj popolnoma opustila ostrostrelstvo. Številni možje iz vrha britanske vojske niso videli pravega potenciala ostrostrelstva. Menili so, da je bilo ostrostrelstvo zgolj pojav I. svetovne vojne, se pravi posledica bojnih jarkov, za katerega je malo verjetno, da se bo ponovil. Čeprav so imeli Britanci ostrostrelce že v Franciji in Belgiji med nemško ofenzivo maja 1940, pa so bili to zgolj ad hoc ostrostrelci, ki niso bili posebej izurjeni in po večini niso bili kos nemškim kolegom. Britanska vojska tako šele po letu 1940 izkaže pravi interes za razvoj in vključitev ostrostrelstva v svojo strukturo. Britanci torej, kot že v I. svetovni vojni, pričnejo z zamudo iskati primerno oborožitev in z ustanavljanjem ostrostrelskih šol.

Britanski ostrostrelci do prve polovice vojne ostanejo zvesti svoji ostrostrelski puški P14, od leta 1942 dalje pa jo po večini zamenjajo za Lee Enfield No.4, kalibra 7,7 mm. Gre namreč za nadgradnjo puške SMLE, ki so jo ostrostrelci že uporabljali v I. svetovni vojni. Nova puška je sedaj opremljena z optično napravo s 3 kratno povečavo in lesenim ličnim naslonom oziroma opornikom na kopitu puške. Britanski ostrostrelec je bil opremljen tudi z opazovalnim teleskopom z 20 kratno povečavo ter uro in kompasom, ki ju je uporabljal za navigacijo. Vsakemu ostrostrelcu je običajno pripadalo 5 standardnih nabojev, 5 prebojnih nabojev, 5 trasirnih nabojev ter 2 ročni bombi.

Čeprav so imeli Britanci dobro oborožene in opremljene ostrostrelce, pa njihova kvaliteta še vedno ni bila na zavirljivi ravni. Ključni problem je bil namreč v pomanjkanju kvalitetnih inštruktorjev, zato britanska vojska vzpostavi usposabljanja namenjena urjenju inštruktorjev,

ki so jih večinoma vodili pripadniki iz enote Lovat Scouts. Novo pečeni inštruktorji so se nato vrnili v svoje bataljone, kjer so bili odgovorni za usposabljanje svojih ostrostrelcev. Ta sistem je bil zlasti učinkovit za proizvodnjo ostrostrelcev z osnovnim znanjem. Kritika tega sistema pa je bila, da ostrostrelski kandidati niso bili deležni tako kvalitetnega usposabljanja, kot so ga imeli na voljo njihovi inštruktorji. Britanci so nekaj centrov za usposabljanje ustanovili tudi v tujini (Palestina, Libanon, itd.). Generalni problem pa je predstavljalo preveliko upiranje zgolj na izkušnje iz I. svetovne vojne (Gilbert 1995, 94-95).

Britanci so čutili potrebo po dobro izurjenih ostrostrelcih zlasti v goratih predelih Tunizije ter kasneje v Siciliji in Italiji, kjer je gorat skalnati teren omogočal strele na velikih razdaljah. Tudi pretežno ravninsko območje Normandije z bujnim travnatim rastjem in grmičevjem je predstavljalo odlično okolje za ostrostrelce, saj je omogočalo velike možnosti prikritih in dobro kamufliranih položajev, kar so še posebej izkoriščali nemški ostrostrelci. Britanski vojaki, kot tudi ostali zavezniški vojaki, so imeli ob izkrcanju v Normandiji velike težave z nemškimi ostrostrelci. Med britanskimi vojaki je bila izvedena celo anketa, ki je raziskovala katera vrsta ognja najslabše vpliva na moralo posameznika in enote. Izsledki so pokazali, da je to ravno ostrostrelski ogenj (Gilbert 1995, 95-98).

Britanska vojska si je vse od druge polovice vojne, intenzivno prizadevala za razvoj kvalitetnega ostrostrelstva. Podobno kot v drugih vojskah so britanski ostrostrelci želi uspehe zlasti, ko so boji postajali nekoliko bolj stacionarne narave. Kljub nekaj izredno dobrih posameznikov, pa je dejstvo, da se britanski ostrostrelci nikoli niso mogli povsem enakovredno postaviti ob bok sovjetskim ali nemškim ostrostrelcem.

5.4 Združene države Amerike

Po I. svetovni vojni ostrostrelstvo izgine iz vojaške strukture ZDA. ZDA torej tako kot v I. tudi v II. svetovno vojno vstopi brez lastnih ostrostrelcev. Čeprav so bile žrtve ostrostrelcev med vojaki ZDA dokaj številčne, tako na pacifiških, kot evropskih bojiščih, pa vojska ZDA ostrostrelstvu med vojno nikoli ne posveti zadostne pozornosti.

Podobno kot v vseh ostalih vojskah, so tudi ameriški ostrostrelci oboroženi s posodobljeno različico ostrostrelske puške iz I. svetovne vojne. Puška Springfield M1903A4 kalibra 7,62 mm je bila tako še vedno priljubljena pri svojih uporabnikih, vendar pa se je pri njej pokazala nova napaka. Omenjena različica namreč ni imela običajnih merkov. Ob poškodbi teleskopske namerilne naprave je puška za ostrostrelca postala praktično neuporabna. Tako kot nemška in

sovjetska vojska, je tudi ameriška vojska ponudila svojim ostrostrelcem polavtomatsko različico ostrostrelske puške. Garand M1C in M1D sta bili ostrostrelski izvedenki puške Garand M1, kalibra 7,62 mm, s katero je bila v II. svetovni vojni oborožena večina ameriških vojakov. Čeprav je bila veliko bolj zanesljiva od nemških in sovjetskih predhodnic, pa se je večina ostrostrelcev še vedno raje odločala za repetirko, ki naj bi omogočala preciznejše streljanje.

Vojska ZDA nikoli ne pristopi k usposabljanju in urjenju ostrostrelcev zares sistematično, temveč le to v večini primerov prepušča posameznim pehotnim enotam, ki se morajo znajti po svojih najboljših močeh. Usposabljanje ostrostrelcev je bilo tako velikokrat odvisno od interesa posameznega poveljnika neke enote. Tudi tisti, ki so si prizadevali za razvoj ostrostrelca znotraj svojih enot, pa so se srečevali s pomanjkanjem usposobljenega in izkušenega inštruktorskega kadra. Tako usposabljanje je zato posvečalo pozornost predvsem sposobnosti natančnega streljanja, izredno malo pozornosti pa je bilo namenjeno opazovanju, maskiranju in prikritemu delovanju. Šele po letu 1942 ameriški marinci ustanovijo prve ostrostrelske šole, ki so dajale izdaten poudarek na zgoraj omenjenih ostrostrelskih veščinah. Marinci so bili namreč prepričani, da mora ostrostrelec izpolnjevati izvidniške naloge, zato svoje ostrostrelce poimenujejo »scout-sniper« oziroma izvidniški ostrostrelec (Gilbert 1995, 99-109).

Tudi ameriški ostrostrelci so bolj ali manj delovali v parih, odgovorni pa so bili predvsem za zagotavljanje oziroma vzpostavljanje prevlade na območju nikogaršnje zemlje. Njihove glavne tarče so bili častniki in podčastniki, moštva podpornih orožij in nasprotnikovi ostrostrelci. Slednje je zlasti veljalo za izvidniške ostrostrelce, ki so se večinoma uporabljali za protiostrostrelske naloge, pa tudi kot predhodne enote pred glavnim izkrcajem, ki naj bi poskrbele za uničenje nasprotnikovih ključnih obrambnih elementov.

Ameriški marinci se v bojih za Pacifik prvič srečajo z nevarnostmi ostrostrelstva. Tam je večina bojev potekala v džungli, kjer je bilo bolj kot precizno streljanje na velikih razdaljah, pomembno dobro maskiranje in Japonci so bili mojstri kamuflaže, hkrati pa še fanatični borci. Japonski ostrostrelci so svoje položaje velikokrat zavzeli v krošnjah palm, kjer so po več dni čakali na nesrečno žrtev, pa čeprav so vedeli, da v kolikor jih odkrijejo, jih čaka gotova smrt. Ameriška vojska je proti njim uporabljala številne protiostrostrelske metode, od uporabe številčne premoči, lastnih ostrostrelcev, do uporabe 37 mm protitankovskega topa s protipehotnimi šrapnelnimi granatami. Slednja je izrazito pozitivno vplivala na moralo ameriških vojakov (Gilbert 1995, 103-109; Dougan 2005, 216-219). V bojih na italijanskem

ozemlju in ob/po izkrcanju v Normandiji, so ameriški vojaki delili podobno usodo kot britanski. Precizni strelji, katerih izvor ni bilo možno locirati, so zelo negativno vplivali na njihovo moralo. Ni bilo pa tudi neobičajno, da so nemški ostrostrelci uspeli zaustaviti napredovanje celotnega voda, včasih celo čete. Proti nasprotnikovim ostrostrelcem so zato pogosto angažirali minomete, artilerijo, tanke ali lastne ostrostrelce, vendar pa grožnje, ki so jo predstavljali nemški ostrostrelci, nikoli niso v celoti odpravili.

Ameriška vojska se med II. svetovno vojno nikoli povsem ne zaveže ostrostrelstvu. Tako tudi po koncu ne vidi prave potrebe, da bi ostrostrelstvo ohranila kot vidni del svoje strukture. Ameriški marinci že tekom vojne pokažejo več razumevanja za ostrostrelstvo kot ostale veje vojske in tako se prav v njenih vrstah, sicer v zelo omejenem obsegu, ohrani ostrostrelstvo.

6 ZAKLJUČEK

»One shot, one kill (en strel, en zadetek), stavek ob katerem nemudoma pomislimo na ostrostrelca, kar hkrati tudi priča o njihovem slovesu. Čeprav omenjen slogan označuje zgolj ideal h kateremu strmijo ostrostrelci, pa na bojišču zagotovo nebi želel biti na nasprotnem koncu ostrostrelčeve cevi ter preizkušal, ali je danes morda moj srečni dan.

Ostrostrelci so že zelo zgodaj pokazali, kakšen pomen prinaša njihova prisotnost na terenu. Dobrostrelci so že zelo kmalu pokazali, kako pomemben je lahko dobro odmerjen strel iz velike razdalje. V vojni za ameriško neodvisnost je ravno tak strel odločil bitko za Saratogo, ko je pod streli Morganovih dobrostrelcev padel brigadir Fraser. Fraser je predstavljal gonilno silo svojih enot, ki je spodbujal svoje moče k akciji, po usodnem strelu pa sta disciplina ter zagon znotraj njegovih enot razpadla in poraz je bil neizbežen. Podobno usodo pa deli tudi general Sedgewick v ameriški državljanski vojni. Zlasti pa je vpliv ostrostrelcev viden v I. svetovni vojni. Britanski vojaki so na območjih, kjer so delovali nemški ostrostrelci, povsem prilagodili premikanje in delovanje po jarkih. Izumili so celo periskop za varnejše opazovanje ter posebno okovje, ki je omogočalo streljanje izza jarka. Verjetno še pomembnejši kot vpliv na število žrtev, pa je vpliv ostrostrelcev na moralo nasprotnika. Skozi pregled vojn do konca II. svetovne vojne smo lahko ugotovili, da je dobrostrellec oziroma ostrostrellec, četudi ni vedno zadel svoje tarče, izredno negativno vplival na moralo nasprotnikovih mož. Precizni strelji, ki so pokosili tvoje tovariše, ne da bi vedel od kod so prišli, so vojaku vzbudili strah in nemoč. Nevidna in morda na prvi pogled nepomembna grožnja, ki pa ima velik demoralizacijski učinek. Ta je morda najlepše viden v anketi, ki je bila opravljena v II.

svetovni vojni med britanskimi vojaki. Izkazalo se je, da se od vseh vrst ognja (artilериjskega, minometnega, mitralješkega, itd.) najbolj bojijo ravno ostrostrelskega. Zato ni čudno, da so s takim učinkom, združenim z učinkovito in natančno ognjeno močjo, lahko zaustavili napredovanje od sebe številčno večjih nasprotnikovih enot. Poleg tega so z ofenzivnim delovanje pogosto omogočili ali vsaj olajšali napredovanje svojim enotam. Na drugi strani pa lahko opazimo, da kljub odličnim ostrostrelnim akcijam, ostrostrelci niso bistveno vplivali na potek vojskovanja. Lep primer je zimska vojna med Finsko in Sovjetsko zvezo. Finci so imeli takrat veliko kvalitetnejše ostrostrelce, ki so zadajali Sovjetom številne žrtve. Vendar pa preostali vojaški ustroj ni mogel izkoristiti prednosti, ki so jo ustvarili zelo uspešni ostrostrelci. Podoben primer lahko opazimo med II. svetovno vojno v bitkah za Pacifik, kjer so japonski ostrostrelci ubili veliko Američanov, med katerimi je bilo tudi nemalo častnikov, a vseeno večjega vpliva (razen na statistiko žrtev) niso imeli.

Na podlagi preučitve številnih virov in zgoraj navedenih argumentov, lahko svojo primarno hipotezo pogojno potrdim. Ostrostrelci imajo lahko pomemben vpliv na vojskovanje, vendar ob pravih okoliščinah ter ob zadostni podpori svojega vojaškega aparata. V nasprotnem primeru pa tudi izredno uspešen ostrostrelec, ne more kaj bistveno vplivati na vojskovanje.

II. svetovna vojna je prinesla razvoj številnih novih orožij in oborožitvenih sistemov. Priča smo razcvetu vojnega letalstva, tankov, topništva, podmornic, pojavijo se rakete in še bi lahko naštevali. Zato bi lahko upravičeno domnevali, da je tudi ostrostrelstvo v tem obdobju doseglo največji razvoj. Vendar pa na področju ostrostrelstva v II. svetovni vojni ne beležimo večjih sprememb. Najvidnejša novost so tako bolj ali manj uspešni poskusi različnih vojska, pri uvedbi polavtomatske ostrostrelne puške. Sicer so tudi repetirna ostrostrelska orožja deležna nekaterih sprememb, a gre tu predvsem za manjše posodobitve modelov iz I. svetovne vojne. Še največje pozornosti so v II. svetovni vojni deležne optične namerilne naprave ter kamuflažna oblačila in maskirna sredstva. Tudi tu pa nekih korenitih sprememb ni moč najti. Svojo sekundarno hipotezo lahko torej z vso gotovostjo zavrnem.

7 LITERATURA

1. *Barden's Sharpshooters*. Dostopno prek: <http://www.berdansharpshooters.com> (9. julij 2010).
2. *Birds of Britain*. Dostopne prek: <http://www.birdsofbritain.co.uk/bird-guide/snipe.asp> (5. julij 2010).
3. Brinc, Darija. 2006. *Angleško-slovenski vojaški terminološki slovar*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
4. Brookesmith, Peter. 2006. *Sniper: Training, Techniques and Weapons*. New York: Thomas Dunne Books.
5. Cohen, Hope. 2008. *Nova enciklopedija orožja: orožje skozi tisočletja*. Radomlje: Defensor.
6. Dockery, Kevin. 2007. *Stalkers and Shooters: A History of Snipers*. New York: Berkley Caliber.
7. Dougan, Andy. 2005. *Through the Crosshairs: A History of Sniper*. New York: Carroll & Graf Publishers.
8. Ezzel, Edward Clinton. 1993. *Small Arms of the World: A Basic Manual of Small Arms*. New Yourk: Barnes & Noble.
9. Fabricius, Karl. 2010. *White Death: The Sniper Who Killed 700 Soyjets in 100 Days*. Dostop prek: <http://www.environmentalgraffiti.com/featured/white-death-simo-hayh/20951> (5. avgust 2010).
10. *First World War*. Dostopno prek: <http://www.firstworldwar.com> (6. september 2010).
11. Fowler, Will. 2007. *The Illustrated Encyclopedia of Rifles and Machine Guns : An Illustrated Historical Reference to over 500 Military, Law Enforcement and Antique Firearms from around the World*. London: Lorenz.
12. Furlan, Branimir. 1994. *Osnovni vojaški pojmi*. Mirna: Samoizdaja.
13. Gilbert, Adrian. 1995. *Sniper: One on One: The World of Combat Sniping*. London: Pan Books.
14. Halberstadt, Hans in Gregory Mast. 2007. *To be a Military Sniper*. St. Paul: Zenith Press.
15. Hartink, Anton E. 1996. *Encyclopedia of Rifles and Carbines*. London: Rebo Production.

16. Haskew, Mike. 2004. *The Sniper at War: From the American Revolutionary War to the Present Day*. Staplehurst: Spellmount.
17. Korošec, Tomo. 2002. *Vojaški slovar: predelana in dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Tiskarna Delo.
18. Kovačič, Igor. 2005. *Diplomsko delo: Zimska vojna med Finsko in Sovjetsko zvezo 1939 – 1940*. Ljubljana. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/kovacic-igor.pdf> (12. september 2010).
19. Lanning, Michael L. 1998. *Inside the Crosshairs: Snipers in Vietnam*. New York: Ballantine Books.
20. Long, Duncan. 1988. *Modern Sniper Rifles*. Boulder: Paladin Press.
21. Norris, John. 1997. *Rifles & Combat Shotguns: Assault & Sniper Rifles*. London: Brassey's.
22. Pegler, Martin. 2007. *Sniper: A History of the US Marksman*. Oxford: Osprey.
23. Ratković, Borislav. 1981. *Vojni leksikon*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
24. *Russian Snipers of World War Two*. Dostopne prek: <http://www.thedarkpaladin.com/russiansnipers.htm> (17. avgust 2001).
25. Senich, Peter R. 1982. *The German Sniper: 1914 – 1945*. Boulder: Paladin Press.
26. --- 1996. *The One-Round War: USMC Scout-Snipers in Vietnam*. Boulder: Paladin Press.
27. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 1994. Ljubljana: DZS.
28. *Sniper Central*. Dostopno prek: <http://www.snipercentral.com> (7. september 2010).
29. *Snipers in History*. Dostop prek: <http://www.snipercountry.com/SnipHistory.asp> (30. avgust 2010).
30. *Staro orožje*. Dostopno prek: <http://www2.arnes.si/~kppomm/frames/orozje.htm> (7. julij 2010).
31. *The Deadliest Snipers in History*. Dostop prek: http://www.sharenator.com/The_deadliest_snipers_in_history (28. julij 2010).
32. *Top 10 Snipers in History*. Dostop prek: <http://listverse.com/2009/11/13/top-10-snipers-in-history> (25. julij 2010).
33. *Top Ten Snipers*. Dostop prek: <http://military.discovery.com/technology/weapons/snipers/snipers-01.html> (11. junij 2010).

34. Žabkar, Anton. 2007. *Pehotna oborožitev in oprema: stanje in smeri razvoja*. Ljubljana: Defencer.